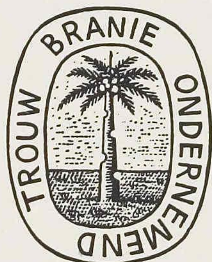
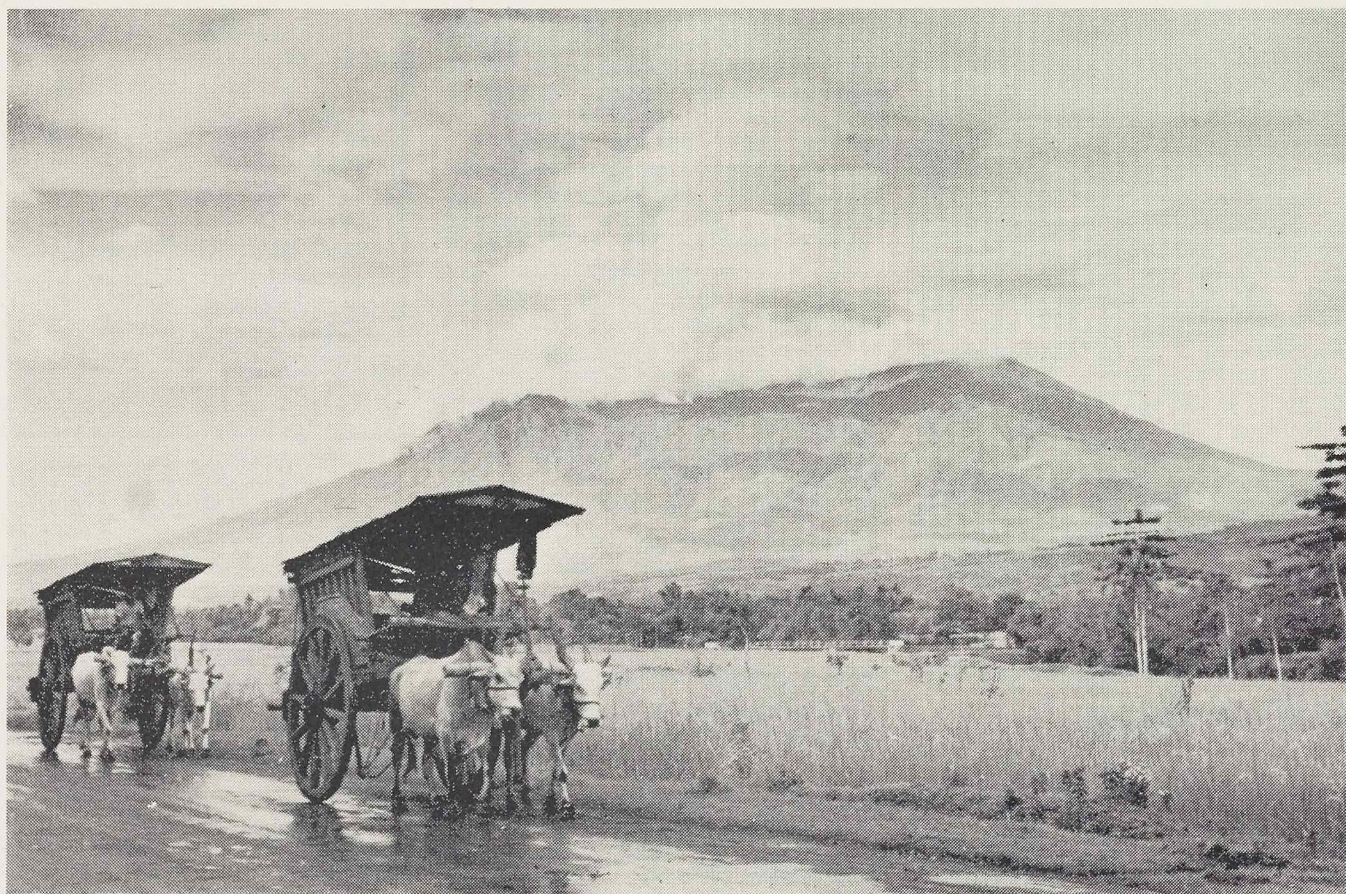

16e JAARGANG No. 7 15 OKTOBER 1971 - f 1.25

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

BIJ DE VOORPLAAT

Over "de heer der bergen"

Deze foto heb ik aan heel wat gasten op Tong Tong laten zien en gevraagd of ze deze berg kenden. Alleen één categorie herkende deze goenoeng zonder haperen als het Ardjoeno-Welirang complex. Dat waren de mensen van Soerabaja en Malang (en kleinere plaatsen daar rondom).

Dat is nogal logisch. Bandoengers zouden zonder mankeren het Tankoebanprahoe complex direct herkend hebben, zoals Batavianen en Bogorianen de Salak en Prangrango-Gedeh uit duizenden anderen bergfoto's zouden halen.

Eigenlijk is dat wel een beetje verwonderlijk, want zó'n grote rol speelden deze bergen toch niet in onze dagelijkse gesprekken. En maar zelden zullen wij deze bergen bewust en met aandacht bekeken hebben. Het is altijd Het Profiel Op De Achtergrond geweest dat — hoe onbewust ook — zich op den duur onuitwisbaar in ons geheugen gegrift heeft.

Hier in Holland vergeet je dat langzamerhand. Bergen sieren onze horizon hier niet met hun profiel. Pas als wij b.v. naar Californië gaan en logeren in Pasadena, kunnen we 's morgens als we opstaan, met een schok van ontroering weer bergen zien. Het is dan net alsof ons leven weer "compleet" is. Eveneens met een schok zag ik eens in Holland, op zoek naar een tekst bladerend in de bijbel, de zin staan: "De Heere is een God der bergen en Hij is niet een God der laagten". (1 Koningen 20 : 28). Tegen wil en dank heb ik jaren lang deze tekst in mijn onderzoekende geest gekeerd en omgekeerd — en ik kan 'm nog steeds niet goed "plaatsen". Maar dat er een bijzondere en rake kennisgeving in zit, daarvan ben ik overtuigd. Ook vér boven het stricte religieuze begrip God uit.

Wel heb ik ondervonden dat ik over vele religieuze, theosofische, filosofische of mystieke begrippen gemakkelijker van gedachten wissel met iemand uit Indië dan met mensen die nooit buiten Holland kwamen. De onderwerpen van gesprek mochten dan variëren als godsdiensten (of bergprofielen), er is een "dimensie" aanwezig, die ik mis bij verstokte poldermensen of zelfverzekerde atheisten. Wie of wat zal dan de God der Laagten zijn? Is het misschien daarom dat Indischgasten en Nederlanders-van-hier elkaar op vele punten per sé NOOIT begrijpen?

Oef! Hoe groot het licht van het Weten ook is, uitgestrekter zijn de duisternissen van de onopgeloste raadsels!

En daar hebben we opeens de "gestalte" van het universum terug, dat één onmetelijke duisternis moet zijn, waarin sterren en planeten slechts als speldepunten rondwaren. Maar nochtans is het universum zichtbaar en meetbaar juist door die speldepunten!

Zo is onze onmetelijke kennis van Indië eigenlijk ongedetermineerd tot we één berg zien. Dan zijn we op slag "thuis". Daarom dank aan Malanger Ton Elia die 25 jaar geleden deze foto maakte (en bijna vergat) voor zijn jeugdvriend Tjalie die de foto in zijn archief stopte (en bijna vergat). En mèt Elia door deze knappe foto óók "thuis is. Kijk, de tjikars behoren helemaal honderd procent bij de Oosthoek, en de nog natte asfaltweg en de "mendoenge" hemel zetten ons meteen hoog in de goenoeng neer.

Die wonderlijke goenoeng "met zijn eigen God, zoals de bijbel zegt. En het IS waar!

T.R.

DE KLOTONG

N.a.v. mijn eigen stukje op blz. 5 van T.T. 1-9-1971 een andere humoristische dongèngan:

Chinese klontong (verkoper): "Njah besar maoe beli tjita tjita, bagoes betul". (Wil Mevrouw een sitsje kopen, echt mooi) [1]

De njonjah koopt een sitsje van een warme, diep-rode kleur.

Na 1 x wassen echter verschoot 't reeds tot een bleek-rose tint.

Bij zijn eerst volgende bezoek zei de njonjah **kwaad:** "Wah, itu tjita merah tida bagus (dat rode sitsje was niet mooi): satu kali tjutji, soedah luntur (na 1 x wassen was 't reeds verschoten) sampeh merah djambu (tot een roze tint)."

De Klontong met zijn vriendelijkste glimlach: "Kalau begitu, Njonjah dapet untung besar. (Op die manier had Mevrouw grote winst). Bajar sekali (betaalde **1** x) trima warna dua (kreeg 2 kleuren.)"

Njonjah's ergernis verdween meteen door des klontongs vriendelijke humor.

O. H. Kiliaan

[1]) Wat ik me uit mijn jeugdjaren nog steeds herinner van de Chinese klontong is het aanprijzen van altijd dezelfde drie artikelen: "Lenda-lenda, tjita-tjita, soetela-soetela!" (Als men de l's vervangt door r's, krijgt men de juiste namen voor: kant-, sits en zijde.)

T.R.

tong tong

ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 16e JAARG. No. 7
Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong DenHaag - Tel. 070-54.55.00/54.55.01 - Giro 6685
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong N.V.
Directie en Hoofdredactie: Tjalie Robinson.
2de Redacteur: G. H. Bartman, Willem Klooslaan 38, Eindhoven.
Eind-redacteur: Ch. Manders

Verschijnt de 1ste en 15de van iedere maand. Prijs per nummer *f* 1,25. Abt. Nederl.: kwart. *f* 7,—; halfj. *f* 13,75; jaar *f* 27,50. Abt. Europa: jaar *f* 33,—. **Buiten Europa:** jaar *f* 38,—.
Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 73,—; Indonesië *f* 68,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 58,—; Canada en Ver. Staten *f* 48; Maleisië en India *f* 55,—; Suriname en Antillen *f* 48,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

De directie behoudt zich het recht voor hen die schadelijk geacht worden voor het welzijn van Tong Tong als abonnee te weigeren of af te voeren.

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD.
ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

Frik

Op 2 oktober hebben we Jonkheer Frederik André (Frik) de Kock ten grave gedragen. En we zijn nog steeds stil te moede. Want Frik (voor al zijn vele vrienden) was een zeldzaam mens. Minzaam, eeuwig hulpvaardig, eeuwig op zoek naar de betere waarden in zijn medemensen en in de wereld. We hebben Frik nog nooit scherp over medemensen horen spreken. Alsof hij wist dat wij mensen "toch nooit weten wat we doen". En dus alle critiek en roddel geen zin hebben.

We maakten met Frik voor het eerst kennis door Tong Tong, waarvan hij direct een ijverig mede-bouwer werd. Hij en zijn vrouw "Zus" hebben onze N.V. opgezet, waar hij ook geruime tijd commissaris van was. Frik is vroeger bestuursambtenaar geweest. In zijn studentenjaren was hij in Leiden medespeler in het Leidse krontjongorkest. Frik heeft nooit ergens schaamte voor gehad. Wat hij was, was hij altijd met volle integriteit. Hij hield van de hoge verplichtingen van het bestuursambtenaarschap en hij hield van de arme desabewoner, voor wiens rechten hij altijd opkwam.

Een jaar of zes terug besloot hij zich uit het drukke stadsleven terug te trekken. Met zijn vrouw vestigde hij zich in Mallorca, zich geheel wijdend aan zijn hengelsport. Het leven van het echtpaar beloofde rustig weg te ebben tot in verre jaren. Maar opeens sloeg het Noodlot toe en maakte zijn vrouw plotseling tot een hulpeloze invalide door een attaque. Frik trok natuurlijk met Zus mee terug naar Holland, de trage genezing van zijn vrouw (die in een revalidatie-centrum werd opgenomen) eenzaam, maar geduldig afwachtend. Tot het Lot ten tweede male toesloeg.

Het was een grote schare oude vrienden en vriendinnen, die Zaterdag aan de groeve stonden. Nog steeds bedremmeld door de onverwachte schok, in half ongeloof neerkijkend op het donkere gat in de aarde, waar Frik werkelijk in neergelaten werd. Het einde. Heel hoog in de blauwe hemel vloog cirkelend een sportvliegtuigje, een gouden tjapoeng in het azuur. En het was opeens alsof Frik hier zijn laatste opbeurende boodschap gaf zoals zijn hele leven door: nee, niet in de schoot der aarde gaat alle leven terug. Slechts de bouwstoffen die wij geleend hebben gaan naar de rechthebbende aarde terug. Wijzelf ontstijgen de aarde in de dood. En hoe hoger wij het hart droegen in het leven, hoe hoger wij stijgen zullen.

De boodschap is begrepen, Frik.

S. L. F. Catalani

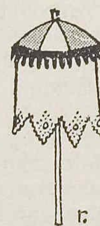
Hij stierf op 2 oktober gewoon omdat zijn levenskaars was opgebrand.

Hij werd 81 jaar, en na zijn 65ste jaar (de merkstreep van gojang kaki) was hij even actief en "engagé" als alle jaren tevoren. Waar hij als postambtenaar klom tot de hoogste rang: die van chef hoofdpostkantoor van Batavia. Daarnaast was "Cat" (zo noemde iedereen hem) zijn leven lang een strijdbaar voorvechter van Indo-belangen en hij heeft in diverse posities het I.E.V. goed gediend.

Cat was het die "het onbeduidende postklerkje" Berretty ontdekte en bij Zaalberg bracht: "Doe iets met hem; hij is voor méér in de wieg gelegd!" En Berretty werd een internationaal bekende pers-koning!

En alsof dat nog niet genoeg was, was hij een prominent bestuurslid in diverse voetbalverenigingen en bonden. Hier in Holland kenden wij hem natuurlijk als loyaal supporter van Tong Tong en als directeur van onze N.V. in ettelijke zeer moeilijke jaren. En tenslotte was hij mede-promotor van het Indisch dorp "Miralmonte" in Spanje.

Er zijn werkelijk weinig Indischgasten, die in een zó lang leven kunnen terugblikken of zó enorm veel arbeid. "Cat" heeft zich dus ontelbaar veel vrienden gemaakt. Zijn verdiensten voor het Rijk werden gehonoreerd met het Ridderschap in de Oranje Nassau Orde. En in de herinnering van Indische gemeenschappen waar ook ter wereld zal zijn naam nog heel lang voortleven. Voor hem is het devies van Tong Tong: "Trouw, Branie, Ondernemend," een levenslang werkpatroon geweest. En ik persoonlijk reken het me tot een eer Catalani gekend te hebben van de eerste dag van onze kennismaking en samenwerking (in het Comité Organisatie Stedenwedstrijden in Indië) tot onze laatste dagen van samenwerking toe, bij Tong Tong.

Waarschuwing

Ondergetekende acht het nuttig en in het belang van de leden van onze TONG TONG-club te waarschuwen tegen het reizen naar Indonesië en terug met chartervliegtuigen van al dan niet bekende chartermaatschappijen. In het bijzonder is z.i. af te raden wanneer men niet zo jong meer is.

Zijn ondervinding leerde hem dat op de data en tijdstippen van vertrek uit de diverse plaatsen weinig staat valt te maken. Verder dat de begeleiding door vertegenwoordigers van de chartermaatschappijen op de luchthavens bepaald onvoldoende was. Het overstappen (waarbij men nog de zorg heeft voor zijn bagage) is, vooral voor de oudjes, erg vermoeiend.

Voor het maken van een (charter) reis naar Indonesië is, afgezien van de geschiktheid van de vertrekdata uit Nederland en Djakarta, voor een reiziger de reissom natuurlijk van groot en veelal zelfs van overwegend belang. Men late zich echter niet misleiden door de "lage" reissom-retour. Want voor nog geen vier honderd gulden meer, kan men reeds een bezoek aan Indonesië brengen.

W. H. Morren

De heer Morren noemde nog een paar groepen die op de door hem genoemde condities charter-vluchten aanbieden. Redactionele aanbeveling is echter niet toegestaan, maar ons is gebleken dat een telefoontje of briefje naar KLM of Garuda betrouwbare voorlichting brengt. Red.

NADERE MEDEDELING
Uitkering Vervolgingsslachtoffers

Met verwijzing naar het artikel betreffende de Rijksgroepsregeling Vervolgingsslachtoffers '40-'45 in de Tong Tong van 15 maart 1971 is het misschien wel goed de belanghebbenden er nogmaals op te wijzen dat zij, wanneer hun aanvraag is ingediend **vóór 22 maart 1971,** eventueel aanspraak kunnen maken op een periodieke uitkering met terugwerkende kracht tot 1 juli 1968. Dit is geheel afhankelijk van hun financiële positie.

Veel mensen zullen hun aanvraag laten verzorgen door een gemeentelijke sociale dienst of (in Ind. gevallen) door de Stichting "Pelita".

Deze instellingen zijn uiteraard geheel met de regeling op de hoogte, maar het lijkt ons toch wel goed als de aanvragers zelf ook op deze mogelijkheid attent zijn. Red.

DANK

Voor de knipsels uit diverse Indonesische bladen over het Staatsiebezoek aan Indonesië, die wij van alle kanten mochten ontvangen. Ook al waren zij meestal te laat voor opname in ons blad, wij hebben er een prettige brede impressie door gekregen van het grote succes dat dit Staatsiebezoek voor Indonesië geweest is.

VROEGER BETALEN

Vorig jaar heeft U ons PRACHTIG geholpen door al vroeg te beginnen ons Uw nieuwe jaarabonnement toe te sturen. Als alles zo'n beetje verspreid binnenkomt tussen november en Februari, dus niet alles "DJEBLOS!" op 1 januari, kunnen we vrij rustig blijven ademhalen. Natuurlijk hebben we het over de jaar- en halfjaarsabonnementen. Maar U weet het dus: als Uw giro'tje wat vroeger binnenkomt dan eigenlijk hoeft, klappen wij in de handen!

Vrolijke Herinneringen

Beste Tjalie, het zou huichelachtig zijn te ontkennen, dat ik speciaal de laatste Tong Tong met grote belangstelling heb gelezen. Het stuk in Berita Yuda over mijn vrouw en mij is afkomstig van Antara en ook elders gepubliceerd; de verslaggever Mashud één van mijn oude vrienden, die zoals uit het stukje ook blijkt, met vele andere kenal-kenalans uit de Indonesische journalistieke wereld van die dag (te onzer ere) de gast waren van oud-ambassadeur, oud-minister, maar bovenal nog steeds actieve journalist Diah en zijn alom hogelijk gewaardeerde vrouw Herawati, ook "in het vak". Het was een hoogst opgewekte bijeenkomst in wat ik zou willen noemen "oude stijl" - vol kwinkslagen, goedmoedige prikjes naar alle kanten, prikkelende discussies. In een woord: het was een samenkomst met de Indonesische collega's zoals ik er, vóór mijn definitief vertrek uit dat dierbare land, vele heb bijgewoond en waaraan ik nog altijd dankbare herinneringen bewaar. De gastheer en gastvrouw voor de organisatie daarvan ook op deze bladzijde nog eens onze hartelijke dank.

Waarschijnlijk is juist deze opgewekte stemming de oorzaak, dat de verslaggever mijn verhaal over de arrestatie op 23 januari 1950 van o.m. Anwar Tjokroaminoto en mij niet helemaal heeft kunnen volgen en daardoor de clou heeft gemist. En die is juist zó verrassend, dat ik alsnog graag het eind van mijn ervaringen hier nog even wil vertellen.

Anwar Tjokroaminoto, destijds premier van Pasundan, werd tegelijk met mij op die gedenkwaardige dag gearresteerd op verdenking van deelname of medeplichtigheid aan de overval van Westerling op Bandung, diezelfde dag. Wij werden gebracht naar het hoofdkwartier van de Polisi Militer, destijds gevestigd in de voormalige Jan Pieterszn Coenstichtichting te Djakarta. Cellen waren er niet: wij zaten de gehele nacht op stoelen in de hal te praten. Ik kende Anwar: hij was ook een (oud)-collega. De volgende dag werden wij beiden afgevoerd: hij naar een mij onbekende bestemming - later bleek dat dit Linggadjati was geweest - ik naar de gevangenis op Glodok.

Enige maanden later zag ik hem terug: hij was vrijgelaten en inmiddels benoemd tot minister van sociale zaken. Ook ik was weer vrij en woonde als verslaggever van de Nieuwsgier zijn beëdiging door president Soekarno bij. Dat geschiedde in het paleis Rijswijk. Na afloop kregen familieleden en belangstellenden gelegenheid, de nieuwe ministers, waarvan Anwan er dus één was, geluk te wensen. Toen ik Anwar de hand reikte trok hij mij naar zich toe en fluisterde: "Wij zien mekaar toch altijd op de raarste plaatsen . . .".

Ik behoef niet te zeggen, dat wij nog eens hartelijk gelachen hebben, toen ik Anwar onder de gasten aantrof bij een rijsttafel, die de oud Hoge Commissaris van de Republiek in Nederland mr. Moh. Roem en zijn lieve vrouw ons eveneens tijdens ons verblijf in Djakarta aanboden.

je "Paatje" Ritman

HIDOEP TEROES

FONDS „ZESTIG DUIZEND

Motto: Gelukkig zijn is gelukkig maken.

Gezien het feit dat het "Fonds Zestig Duizend" nog steeds niet is volgestort, stelt men zich onwillekeurig de vraag, hoe of dit zou kunnen worden bespoedigd.

Indien iedere sympathisant of abonnee van Tong Tong zijn of haar bijdrage van een tientje had overgemaakt, was het beoogde doel nu reeds bereikt. Maar het schijnt dat niet een ieder van hen een tientje kan of wil missen.

Voor hen die hiervoor in aanmerking komen of zouden kunnen komen, heb ik een idee. En dat is, dat men dit fonds **met een legaatje** zou kunnen helpen. Aldus doet men zelfs na zijn of haar dood een goede daad.

Zolang het te legateren bedrag niet groter is dan *f* 500,— (vijf honderd gulden), is geen successierecht (successiebelasting) verschuldigd. Deze gift komt dus ten volle ten goede aan het "Fonds Zestig Duizend".

Zo'n legaatje is erg makkelijk gemaakt met een z.g. **CODICIL.** Dat is een eenvoudige, geheel met de hand gescheven, gedagtekende en ondertekende brief waarin het bedrag en de naam van de begunstigde zijn genoemd. In dit geval dus het Fonds Zestig Duizend. Een notaris komt hierbij niet te pas. Kosten worden dus door de erflater (schenker) niet gemaakt.

Iets om over na te denken dacht ik. Gelukkig zijn is immers gelukkig maken? JA TOCH?

W. H. Morren

Inderdaad een heel goede tip. Wat ons bij de redactie opvalt, is dat zoveel lezers zich nog steeds ijverig inspannen om de zestigduizend vol te maken. En regelmatig tips fourneren, waardoor het Fonds "vanuit de verte" blijft aansporen. Dank! - Red.

HIDOEP TEROES FONDS

Hierbij ingesloten tjaptoen (Chin.: tien pop) voor tambah nog één stevige wortel voor de poehoen Waringin, jang namanja Fonds zestig duizend. Ik hoop, dat die poehoen waringin vlug stevige wortels zal schieten, een flinke stevige waringinboom zal worden met luchtwortels. Dat straks die luchtwortels de grond zal bereiken en diep in de grond zal ingaan tot steun van de waringinboom. Pendèknja: onverwoestbaar. Tjalie het beste met je en allen, dat je lief is.

"Oude Tjih" dari Betawie

Tja, dat Hidoep Teroes Fonds! Duizenden lezers geven er niets om, maar het zijn vaak de eenvoudigste "ouwe Tjihs", die er met grote dierbaarheid over spreken! Wat vreemd, dat grote verschil bij hetzelfde soort mensen!

BLADVULLING

Kennis van ma tijdens haar verhaal van een reis naar Europa. "En toen ja Riek, ik kalang kiboet, zo zenuwachtig, tot ik denk, ik ga in de gronden."

—:—

Andere kennis proberend Hollands te spreken. "Wah in Gholland zo anders, weet je. Als je ziet hier: chuis wah eventjes chuis, wah eventjes chuis. Maar dhaar chuis chuis dhoor dhoor, soopeel te erg seg, tot bingoeng."

J. Weiter

Wees een BOOM, een VRUCHTBOOM. Lever na slechts éénmaal geplant te zijn vruchten voor vele, vele jaren. Plant *f* 10,— in het FONDS ZESTIGDUIZEND!

NAAR EEN BEJAARDENCENTRUM?

In dit nummer zal de lezer twee berichten vinden omtrent plaatsen in bejaardentehuizen. Zulke berichten zullen er in de toekomst wel méér komen. Het spreekt vanzelf dat wij over deze bejaardencentra geen mededelingen kunnen doen wat betreft duurte (goedkoopte) of de diverse mogelijkheden van comfort. Dat moet de a.s. reflectant ZELF beoordelen.

Wij raden de geinteresseerden dus aan zich in verbinding te stellen met de betrokken secretariaten en een afspraak te maken voor een bezoek. Dan kan men zich zelf overtuigen. De diverse tehuizen of centra hebben natuurlijk uiteenlopende opvattingen van comfort en service. Om te voorkomen dat men zich later eventueel tekort gedaan zal voelen (en dan Tong Tong op zijn kop te geven!) wordt nogmaals uitdrukkelijk gezegd: **ga zelf kijken!** U zult er — als U besluit tot inschrijving — de laatste jaren van Uw leven zitten. Dat is een weloverwogen **eigen** keus (niet blindelings anderen geloven!) ten volle waard.

*

Voor bejaarde Gerepatrieerden

In 1958 bereikte de repatrieëring uit Indonesië een hoogtepunt. De problemen, die daardoor ontstonden, om al die duizenden mannen, vrouwen en kinderen aan huisvesting, kleding en voedsel te helpen, waren niet gering. Maar ze werden opgelost.

Onder die gerepatrieërden waren vanzelfsprekend vele bejaarden. Daarvoor was in de bestaande, overvolle bejaardentehuizen geen plaats. Dus werden in allerijl een aantal op dat moment toevallig leegstaande gebouwen gekocht en ingericht. Dit was ook het geval met "Dennenrust", een voormalig sanatorium, gelegen in de prachtige omgeving van Wageningen. Het werd speciaal voor Protestantse bejaarde gerepatrieërden bestemd.

Was aanvankelijk iedereen tevreden met deze oplossing, langzamerhand werd het verschil tussen de wijze, waarop deze gerepatrieërden en de wijze, waarop bejaarden in de vele nieuwe tehuizen in Nederland waren gehuisvest, als ontoelaatbaar gevoeld.

Niet in het minst door het Bestuur van "Dennenrust", dat als enige juiste oplossing zag het bouwen van een nieuw tehuis.

Men is enthousiast plannen gaan maken en het definitieve plan gaan uitwerken. Het gevolg daarvan was, dat er nu op het terrein van "Dennenrust" een prachtig nieuw bejaardentehuis verrijst.

Als alles goed gaat, zullen omstreeks de aanstaande jaarwisseling de eerste bewoners erin trekken. Dat zijn dan de bejaarden van het oude "Dennenrust", kort daarop gevolgd de bejaarde gerepatrieërden van "Het Zwaantje" in Overijssel, welk tehuis eveneens wordt opgeheven.

Maar... en nu komt het prettige bericht... na die verhuizingen zijn er in het nieuwe huis nog enkele plaatsen beschikbaar, die in de allereerste plaats bestemd zijn voor gerepatrieërden. Vandaar deze mededeling in "Tong Tong".

Men zal er wel vlug bij moeten zijn, wanneer men meent voor een plaats in "Dennenrust" in aanmerking te komen. Wie zou niet graag in een tehuis willen wonen, waarvan Bestuur en Direktie alles doen, om te maken, dat men zich senang voelt, waar men met de bewoners heerlijk kan omongen over tempo doeloe, waar men geen kans krijgt, om te vereenzamen, kortom, waar men zich als gerepatrieerde thuis voelt.

Nu reeds wordt de grote ruimte, waar men door de voordeur binnenkomt, de pasar genoemd en vanuit die pasar heeft men straks uitzicht op een tropische kas.

Wanneer het aantal aanvragen het beschikbare aantal plaatsen overtreft, ontstaat vanzelfsprekend een wachtlijst.

Dan zal men nog even geduld moeten hebben.

Aanvragen moeten gestuurd worden aan:

De Direktie van "Dennenrust"
Protestants Bejaardencentrum voor Gerepatrieërden
Hartenseweg 50
Wageningen. - (post Renkum)

De Direktie is tevens gaarne bereid alle gewenste inlichtingen te verstrekken. Het telefoonnummer is 08373-2234

*

BEJAARDENZORG GEREPATRIEERDEN

De Stichting Katholieke Bejaardenzorg voor Gerepatrieerden Postbus 269 's-Hertogenbosch heeft sedert 1953 een aantal bejaardentehuizen en een verpleeghuis speciaal voor gerepatrieerden in beheer, met het doel voor de bejaarde gerepatrieerden in groepsverband een zo gelukkig mogelijke leefsfeer te scheppen.

Het is ons meermalen gebleken, dat vele bejaarde gerepatrieerden in moeilijkheden verkeren op het gebied van huisvesting en niet of nauwelijks kunnen slagen in een of ander verzorgingstehuis te worden opgenomen.

Hoewel in onze tehuizen géén ongelimiteerde mogelijkheid van plaatsing aanwezig is, bestaat in het algemeen wel de kans dat bejaarde gerepatrieerden op grond van medische en/of sociale indicatie een plaats in één onzer tehuizen kunnen vinden.

W. L. de Leeuw
(Secretaris)

Genealogie Van Erpecum (slot)

door K. J. E. Kimmijser

Hier volgt het slot van het artikel over de stamboom der Van Erpecums, begonnen in het vorige nummer. Wij zijn in stambomen zeer geïnteresseerd omdat ze altijd documentair materiaal brengen over Indische families.

85 6. **Willem van Erpecum,** geb. 29-10-1889, overl. ...... Gehuwd met **Mej. Feith,** geb. ...... overl. ......

86 7. **Karel Johannes van Erpecum,** geb. 20-3-1878, overl. 27-3-1879.

87 8. **Karel Johannes van Erpecum,** geb. 30-4-1881, overl. ......
Hij was Meester in de Rechten.
De zes kinderen van **Maximilien Julien Francq,** geb. 1845 in Belgie. Zie **Nr. 71:**

1. **Julien Edouard Francq,** geb. 6-2-1875 te Gent, overl. ......
2. **Gérard Charles Jules Léon Francq,** geb. 3-10-1876 te Lille, overl. ......
3. **Marie Elise Thérèse Francq,** geb. 9-5-1878, overl. 7-5-1880 te Lille (Fr.)
4. **Jacques Louis Francq,** geb. 22-9-1881 te Waire (Belgisch Brabant) overl. .... Hij was in 1906 zeepzieder te Leure-Longchamps bij Namen (België)
Gehuwd op 21-5-1906 met **Marie Jeanne Henriëtte Lauren,** geb. 28-8-1878, overl. .... Zij woonden te Gilles (België) en hadden één zoon: **Robert Joseph Francq,** geb. 4-5-1908 overl. ......
5. **Marie Elise Nathalie Francq,** geb. 16-5-1883, overl. ......
6. **Thérèse Louise Franq,** geb. 12-7-1885, overl. juli 1925 te Rotterdam. Gehuwd op 14-9-1909 te Rijssel (België) met
Cornelis de Goede, geb ...... overl. .... Zij hadden 3 kinderen, t.w.:
a. **Leendert Jules de Goede,** geb. 2-1-1911 te Rotterdam, overl. ......
b. **Maximilien Julien de Goede,** geb. 6-3-1913 te Rotterdam.
c. **Cornelis de Goede,** geb. 12-3-1921 te Rotterdam. Bij het overlijden van haar moeder woonde Thérèse Louise Francq als kind en opgroeiend meisje sedert 1-3-1886 te Schiedam bij haar familie Nr. 57 tot haar huwelijk in 1909.

De vijf kinderen van **Karel van Erpecum** (1856-1894) zie Nr. 72, zijn:

88 1. **Theresia Louise van Erpecum,** geb. 2-3-1885 te Padang, overl. 27-1-1960 te Brussel. Gehuwd op 6-8-1906 te Mr. Cornelis met
Valerus Geertruidus Andringa Boll; geb. 26-3-1882. Drie kinderen Boll, t.w.
a. **Adalinie Theodora Boll,** geb. 12-12-1908 te Makassar. Gehuwd op 27-10-1939 met
Willem Marius Mast, geb. 4-3-1910 te Zutphen, zoon van
Wed. J. A. Mast-Meijerink.
Zij hadden 3 dochters, t.w.:
1. **Valérie Joanna Mast,** geb. 22-10-1940 te Voorburg. Gehuwd op...... met **Paul Winkel,** geb. ......
2. **Renée Adriana Mast,** geb. 21-7-1943 te Harderwijk. Gehuwd op ...... met **Willem Wamsteker,** geb. ......
3. **Theresia Louise Hester Mast,** geb. 8-10-45 te ......
Beroep van hun vader: Ontvanger der Registratie en Domeinen, thans Hoofdinspecteur van de Sectie Zuid-Holland.

b. **Emilia Wilhelmina Thera Boll,** geb. 13-11-1913 te Nijmegen. Ongehuwd.
c. **Valeria Geertruida Andringa Boll,** geb. 9-7-1915 te Mook. Gehuwd met **Robert Boen** te Brussel.
Na 2 jaar gescheiden. Hun vader V. G. A. Boll was Officier bij het K.N.I.L.: in 1907 op Celebes, later op Java (o.a. Tjimahi) en Sumatra (Padang).

89 2. **Karel van Erpecum,** geb. 22-4-1886 te Padang, overl. 27-7-1917 te Makassar.
Hij kreeg zijn opleiding voor Officier in 1903 te Alkmaar, in 1906 te Breda K.M.A. en vertrok in 1908 op 19 sept. naar Ned. Oost-Indië.
In 1912 (nov.) nam hij deel aan een scherm-concours te Batavia en dec. 1915 overviel hij een bende te Tolo. Hij was ongehuwd.

90 3. **Laurens van Erpecum,** geb. 17-3-1888 te Padang, overl. 27-1-1960 te Den Haag.
Gehuwd op 28-7-1913 met **Catharina Petronella Dina Cornelia Kijdsmeir,** geb. 30-7-1875 te Batavia overl. 1941 te Den Haag. Geen kinderen.
Uit haar eerste huwelijk een dochter t.w. **Elisabeth Augusta Othelie de Pauly** (Betty) geb. 10-5-1897.
Laurens van Erpecum kreeg een opleiding voor Officier: in 1908 naar de Kon. Mil. Academie te Breda. In 1911 2e luitenant Kon. Ned. Ind. Leger. Na eervol ontslag uit de Militaire Dienst werd hij in 1913 Inspecteur bij de Staats-Spoorwegen en in juli 1920 Inspecteur bij de N.I.S. (Ned. Ind. Spoorw.) met als standplaats Soerabaja tot zijn pensionering in nov. 1937 en woonde daarna in Den Haag.
Na het overlijden van zijn echtgenote, hertrouwde hij op 2-11-1943 te 's-Gravenhage met **Kitty Fol,** geb. 14-2-1888 te Djocjakarta, weduwe van C. H. van Doornum (Officier), geb. 1888, overl. ......

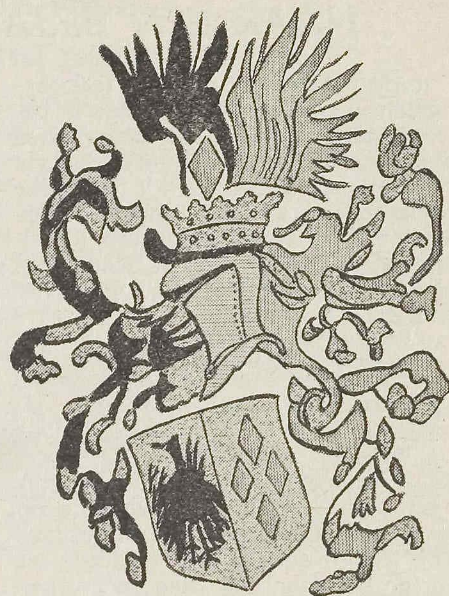
91 4. **Gerrit Willem van Erpecum,** geb. 28-12-1891 te Den Haag, overl. 11-2-1892 te Schiedam.

92 5. **Willem van Erpecum,** geb. 12-8-1894 te Weltevreden (Batavia) overl. 8-12-1924 te Weltevreden. (30 jaar oud). Gehuwd op 7-7-1915 te Soebaia met **Francisca Josephine Eleonora Fickel,** geb. 10-4-1896 te Ambarawa.
Hun drie kinderen zijn:

93 I. **Ellen Frieda van Erpecum,** geb. 26-4-1916 te Batavia.

94 II. **Stella Leonie van Erpecum,** geb. 17-5-1917 te Batavia. Zij was onderwijzeres te Batavia. In 1948 gehuwd met **Wim van Rooijen,** Officier bij het K.N.I.L. en later werkzaam bij het Hoge Commissariaat te Batavia.

95 III. **Frieda Leonie van Erpecum,** geb. 21-2-1922 te Batavia (Weltevreden).
De drie kinderen van **Gerrit van Erpecum** (1864-1920) Belgische tak - zie Nr. 75, zijn:

Het familiewapen van het geslacht Van Erpecum

96 a. **Karel Gerard Joseph van Erpecum,** geb. 9-6-1895 te Antwerpen.

97 b. Laurens van Erpecum, geb. 3-10-1898 te Antwerpen.

98 c. **Gerardina Mathilda van Erpecum,** geb. 28-4-1900 te Antwerpen.
De drie dochters van **Theresia Maria Ida van Erpecum** (1866-1951) zie **Nr. 76,** gehuwd met M. Mathol de Jongh,, zijn:

99 1. **Hélène Thérèse Martina Mathol de Jongh,** geb. 14-10-1893 te Amsterdam.
Gehuwd op 9-4-1918 te Amsterdam met

100 **Pieter Christiaan Kimmijser,** geb. 28-9-1888 te Schiedam, overl. 22-1-1921 te Semarang.
Hij studeerde aan de Universiteit te Leiden voor Apotheker; studeerde af in januari 1918 en werd op 4-2-1918 benoemd tot Militair Apotheker 2e klasse bij het Kon. Ned. Ind. **Leger.**

Na zijn beëindiging op 13-2-1918 vertrok hij met zijn echtgenote op 29-5-1918 met M.S. "Nieuw-Amsterdam" via Canada Amerika en Japan - de gewone route was niet mogelijk wegens de oorlog 1914-1918 - naar Ned.-Oost-Indië (Batavia); aankomst te Batavia sept. 1918. Na een half jaar van inwerken, werd hij benoemd tot Hoofd van de Apotheek in het Militaire Hospitaal te Semarang (op Bodjong) in welke plaats zij een dienstwoning kregen toegewezen in het Militaire Kampement op Pontjol. Dit complex huizen lag nabij visvijvers (moerassen) langs de zee, waardoor er veel muskieten waren. Hij kreeg dan ook malaria en medicijnen, noch verlof naar Poedjon (boven Malang), konden voorkomen, dat hij in januari 1921, op jeugdige leeftijd aan deze ziekte overleed.

Het Mil. Kampement is kort daarna verplaatst naar de Tjandi-heuvel. Zij hadden geen kinderen. De Weduwe hertrouwde op 29-8-1922 met **Dr Willem Cornelis de Haas,** geb. 13-12-1887 te Amsterdam, o-

verl. 30-5-1945 te 's-Gravenhage, die Officier van Gezondheid, 1e klasse in Ned. O. Indië met verlof in Holland was. Met M.S. "Vondel" vertrokken zij op 9-12-1922 weer naar Indië.

Zijn eerste standplaats in 1923 was Kota Radja, verder achtereenvolgens Bireuën, Sigli, Medan, Tjimahi. Daarna in juni 1929 per M.S. "Tambora" met Eur. verlof. Weer terug naar Indië op 21-1-1930 per M.S. "Patria", met de standplaatsen Malang, Makassar (in juli 1931 promotie tot Overste), Magelang en Tjimahi. Op 27-5--1936 met pensioen naar Holland per M.S. "Marnix van St. Aldegonde".

102 2. **Geertruida Johanna Martina Mathol de Jongh.** geb. 19-3-1897 te Amsterdam. Ongehuwd. Zij was in dienst van Postchèque en Giro-Dienst te 's-Gravenhage, vanaf de oprichting (in 1915) ervan tot haar pensionering.

103 3. **Martina Theresia Mathol de Jongh,** geb. 11-11-1899 te Amsterdam. Overl. 16-6-1945 in het Interneringskamp (gev. Struyswijck) te Batavia. Gehuwd op 9-10-1925 met

Karel Jan Elisa Kimmijser, geb. 20-12-1891 te Schiedam; zoon van **Jan Elisa Kimmijser** en **Alida Boogaard.** Na volbrachte studie aan de "Suikerschool" te Amsterdam, vertrok hij 19-2-1914 per S.S. "Kawi" naar Ned. O. Indië; werkte van mei 1914-nov. 1921 op de Suikerfabriek "Besito" bij Koedoes (Midden-Java), resp. als chemist en fabricage-chef. Na Eur. verlof was hij werkzaam op de Sf. "Nieuw-Tersana (bij Cheribon), Sf. "Koning Willem II" te Modjosarie (bij Modjokerto) en Sf. "Modjoagoeng" resp. als fabricage-chef en tuin-chemist.

Na de malaise in de suiker woonde hij met zijn gezin in Bandoeng (1933). Van sept 1942 -april 1946 geïnterneerd geweest in de Jappenkampen te Bandoeng en Tjimahi. In mei 1946 per M.S. "Sloterdijk" naar Holland en woonde tot heden in Den Haag; werkte als ambtenaar resp. bij het Ministerie van Econ. Zaken en het Ministerie voor Wederopbouw en Volkshuisvesting tot zijn pensionering in dec. 1956. Zij hadden één dochter, t.w.

104 **Ine Kimmijser,** geb. 16-10-1926 te Modjokerto. Samen met haar moeder is zij 3½ jaar geïnterneerd geweest in de Jappenkampen Tjahipit (Bandoeng) en gev. "Struyswijck" (Batavia). In mei 1946 in Holland aangekomen; behaalde het diploma voor Kleuterleidster. Gehuwd op 30-7-1952 te Rijswijk (Z.H.) met

105 **Jacobus Johannes van der Rest,** geb. 14-12-1919 te Rijswijk. Zij hadden twee kinderen, t.w.

106 1. **Ine Karin van der Rest,** geb. 8-12-1954 te 's-Gravenhage.

107 2. **Else Mieke van der Rest,** geb. 28-7-1959 te 's-Gravenhage. Na scheiding in 1966 hertrouwde zij op 19-10-1967 met

108 **Ir. Gerrit Jan Kleinhoonte van Os** geb. 29-12-1922 te 's-Gravenhage. Hij was natuurk. ingenieur en onder-Directeur van die afd. van T.N.O. te Delft, doch woonde in Schiedam. Hij had twee kinderen uit zijn eerste huwelijk, die ook bij hen in Schiedam woonden, t.w.

109 3. **Maarten Kleinhoonte van Os,** geb. 23-6-1952 te Delft.

110 4. **Janneke Kleinhoogte van Os,** geb. 25-6-1955 te Delft.
Drie kinderen van **Anna van Erpecum,** zie 79. Gehuwd met **Dr Hendrik van den Hengel,** arts in Ned. O. Indië:

111 1.**Anna van den Hengel,** geb. 1-6-1903 te Pangkadjene (Celebes), gehuwd op 11-11-1927 met

112 **Willem Cornelis Akkersdijk,** geb. 21-12-1898 te Bandoeng. overl. 8-6-1933 te Garoet. Beiden waren bij het onderwijs; hij eerst als Hoofd van een Lagere School te Bandoeng, later Directeur van de Opleidingsschool en internaat voor Inl. Ambtenaren te Garoet. Zij hadden geen kinderen. De Weduwe woont te Amsterdam.

113 2. **Hendrik van den Hengel Jr.** geb. 28-8-1907 te Weltevreden. Gehuwd op 15-9-1936 te Benkoelen met

114 **Emilia Mary Elisabeth Hardy,** geb. 3-4-1914 te Batavia. Overl. 2-2-1970 te Eindhoven. Hij werkte in een laboratorium te Eindhoven,
Zij kregen 4 kinderen, t.w.:

115 1. **Justine van den Hengel,** geb. 9-8-1947 te Pangkalpinang (Indon.)

116 2. **Elisabeth van den Hengel,** geb. 23-10-1948 te Haarlem

117 3. **Anna van den Hengel,** geb. 16-10-1949 te Bloemendaal.

118 4. **Hendrik Wilfred van den Hengel,** geb. 3-10-1955 te Eindhoven.

119 3. **Johannes van den Hengel** (Joop Sr.) geb. 7-6-1915 te Buitenzorg. Gehuwd op 6-2-1947 te Djakara met

120 **Simone Donker,** geb. 30-12-1920 te Soerabaia.
Hun kinderen zijn:

121 a. **Hélène van den Hengel,** geb. 29-12-1948 te Soerabaia. Gehuwd op 14-10-1970 te Amsterdam met

122 **Wim van Es,** geb. 17-7-1946 te Zwijndrecht.

123 b. **Johannes van den Hengel** (Joop Jr.), geb. 30-6-1950 te Soerabaia.

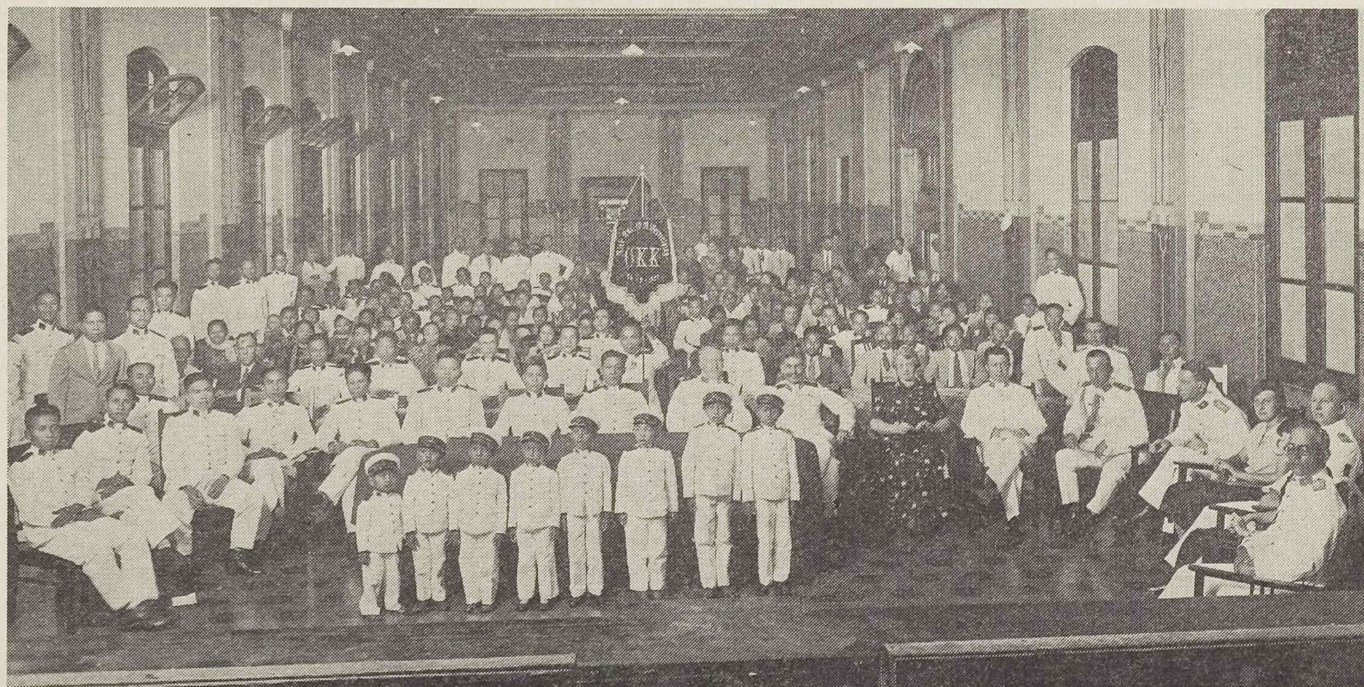
De samensteller: K. J. E. Kimmijser. Verbeteringen en aanvullingen worden gaarne tegemoet gezien.

*

DE NOORSE TAK VAN FAM. VAN ERPECUM

Deze Noorse tak noemde zich „von Erpecom" (volgens een mede-

(lees verder pag. 8)

Een feest van de Vereniging voor niet-Europese onderofficieren (O.K.K.) opgericht dd. 24 februari 1922, zoals op het vaandel staat aangegeven, in de toneelzaal van de soos in Sigli, in 1924. Op de eerste rij, achter het jongetje in uniform, .Dr. W. C. de Haas (9e van links) officier van Gezondheid, en zijn echtgenote, Mevr. Helene de Haas (11e van links).

vervolg genealogie van Erpecum

deling in het Ned. Patriciaat jaar 1910).

De Noorse tak begint bij:

Abraham van Erpecum (zie No. 8), geb. 1633, overl. ......
Gehuwd 18-9-1666 met
Catrina van Gansepoel, geb. ......, overl. ......
Hij vestigde zich in Bergen (Noorwegen). De afstammelingen worden vanaf no. 1 doorlopend genummerd met de toevoeging van de letter N (Noorse tak).
Zij hadden 4 kinderen: t.w.

N 1 a. **Jacob van Erpecum**, geb. 1683, overl. .... Gehuwd met **Lene Niels Datte Liganges** (geb. 1685, overl. ......) 7 kinderen, volgt N 5 - 11.
N 2 b. **Abraham van Erpecum** (geb. ...... overl. ......)
N 3 c. **Daniel van Erpecum** (geb. .... overl. ......)
N 4 d. **Hans van Erpecum** (geb. ...... overl. ......)

De 7 kinderen van Jacob van Erpecum (1683), zie N 1, zijn:

N 5 1. **Catrina van Erpecum** (geb. 1707, overl. ......) Gehuwd met **Hendrik Hans Foorman**, geb. ...... overl. 1765. Zij hadden 5 dochters en 2 zonen Foorman, waarvan de voornamen niet bekend zijn.
N 6 2. **Niels van Erpecum** (1710-1716)
N 7 3. **Niels van Erpecum** (geb. 1716, overl. ......)
N 8 4. **Lene van Erpecum** (geb. 1711, overl. ......)
N 9 5. **Engliche van Erpecum** (geb. 1708, overl. ......) Gehuwd met **Frank Wulf**, geb. ......, overl. .... Zij hadden 3 kinderen Wulf, waarvan de voornamen niet bekend zijn.
N 10 6. **Elisabeth van Erpecum**, geb. 1716, overl. ...... Gehuwd met Jörgen Foorman, (geb. ......, overl. ......) Ze hadden 2 kinderen Foorman, een zoon en een dochter, voornamen onbekend.
N 11 7. **Jacob van Erpecum**, geb. 1718, overl 5-12-1779, Gehuwd met Mette Christense Medzel (1728-1765). Hij heeft een boek nagelaten met een uitlegging van de Evangeliën. Zij hadden elf kinderen, t.w.:
N 12 I. **Cornelische van Erpecum** (1746-1752)
N 13 II. **Petter van Erpecum** (geb. 1748, overl. ......). Gehuwd met **Regine Laurentia Mund**, (geb. ...... overl. 1820) Zij hadden 3 kinderen t.w.:
N 14 a. **Cornelische van Erpecum**, geb. 1789, overl. ...., Gehuwd met **Niels Lunde** (1790-1842) Zij hadden één kind, t.w.
N 15 **Casper Wildhagen Lunde (geb.** 1822, overl. ......)
N 16 b. **Mette Christense van Erpecum** (1786-1856) zie gedicht op pag. 67 van het familieboek II.
N 17 c. **Frederik Mund van Erpecum**, geb. ......, overl. ...... Hij is op zee verongelukt. (Zie aantekening in het familieboek II op pag. 20).
N 18 III. **Jacob van Erpecum** (1750-1787). gehuwd met **Ingeborg Elisabeth Schröder**, geb. ......, overl. 1831. zij hadden 2 kinderen, t.w.
N 19 a **Jacob van Erpecum**, (1789-1851), zie ook Fam. boek II pag. 67
N 20 b. **Hendrikke van Erpecum** (1787-1848).
N 21 IV. **Jörgen van Erpecum (1751-1791)** Gehuwd met **Ingen Magdalena Bugge**, geb ...... overl. 1842. Zij hadden 3 kinderen, t.w.:
N 22 a. **Hans Jacob van Erpecum**, geb. 1788, overl. ......
N 23 b. **Mette Christense van Erpecum**, geb. 13-12-1789, overl. april 1844.
N 24 c. **Jörgen van Erpecum** (1792-1844) Gehuwd met **Beredine Jörgensen** (1805-1837) Drie kinderen, t.w.:
N 25 1. **Georgine van Erpecum**, geb, 1827, overl. ...... Gehuwd met **Hansen van Hensburg**, geb. 1819, overl. ...... Hij heeft Schiedam bezocht. Zij hadden 2 kinderen, t.w.:
N 26 a. **Georgine van Hensburg**, geb 1859, overl. ......
N 27 b. **Ingeborg Hans van Hensburg**, geb. 1861, overl. ......
N 28 2. **Niels van Erpecum**, geb. 1829, overl. ...... Gehuwd met **Charlotte Amalia Möller**, geb. 1829, overl. ...... Zij hadden 3 kinderen t.w.:
N 29 a. **Georgine van Erpecum**, geb. 1855, overl. ......
N 30 b. **Marie van Erpecum**, geb. 1857, overl. ......
N 31 c. **Camilla van Erpecum**, geb. 1859 overl. ......
N 32 3. **Mentz Samuel van Erpecum**, geb. 1830, overl. ...... Hij heeft Schiedam bezocht, om kennis te maken met zijn voorouders. Gehuwd met **Andrea Jansen**, geb. 1831, overl...... Zij hadden 2 kinderen, t.w.:
N 33 a. **Jörgen van Erpecum**, geb. 8-2-1858, overl. ......
N 34 b. **Ane Christense van Erpecum**, geb. 17-1-1862, overl. ......
N 35 V. **Erik van Erpecum, geb.** 6-6-1755, overl. ......
N 36 VI. **Cornelische van Erpecum**, geb. 12-2-1756, overl. 28-6-1758.
N 37 VII. **Abraham van Erpecum**, geb. 23-7-1756, overl. 17-1-1757.
N 38 VIII. **Jan van Erpecum**, geb. 2-9-1758, overl. ...... Gehuwd met **Ingeborg Martin Bugge**, geb. ...... overl. ...... Geen kinderen.
N 39 IX. **Abraham van Erpecum**, geb. 2-1-1760, overl. 1768.
N 40 X. **Cornelische van Erpecum**, geb. 12-3-1761, overl. 1-11-1771.
N 41 XI. **Niels van Erpecum**, geb. 19-4-1765, overl. kort na de geboorte.

Verdere gegevens over deze Noorse tak zijn niet bekend.

EEN FELICITATIE WAARD!

Zonet in een brief uit Soerabaja een losse opmerking die me nochtans enorm veel plezier gedaan heeft en die voor vele lezers van Tong Tong een felicitatie waard is. Dat is de opmerking dat de GIKI door Giften uit Holland nu al beschikt over **een boekerij van niet minder dan 4000 boeken en tijdschriften!**

Waaruit blijkt dat onze Tong Tongers niet alleen gáven, maar ook zonder aansporing zijn **blijven geven!** En keer op keer de "extra porto" voor aangetekende verzending over gehad hebben voor gegarandeerde aankomst. Uit brieven uit Soerabaja lees ik van trots op dit groeiende, nuttige bezit, want er is inderdaad geen enkel ander scholencomplex in Indonesië dat deze rijkdom (aan vriendschap!) heeft.

Zoals de lezer weet, moeten de boeken of tijdschriften gezonden worden naar de "JAJASAN PENDIDIKAN GITA KIRTTI. Djl. Pemuda 64. Surabaja. Indonesia".

En misschien mogen wij nog even in herinnering brengen dat op 19 November a.s. de Lebaran valt in Indonesië. Wie wat extra's sturen wil, die sture het. Elk geschenk, hoe klein ook, brengt dáár vele malen méér geluk dan in dit steenrijke Europa!

OP DE „PATRIA"

Deze "aan boord" - geschiedenis speelde zich meer dan 40 jaar geleden af op de "Patria".

De kapitein, die meer zeeman dan gezelschapsmens was, vertoonde zich maar zelden onder de passagiers. Er viel dan ook een hoorbare stilte, toen hij tijdens het bal costumé, waarvoor de costuums aan boord samengesteld moesten zijn, naar binnen kwam en het woord nam.

Hij nodigde één van de dames uit, naar voren te komen. Het aardige, slanke, jonge vrouwtje had een origineel pakje bedacht, n.l. een Maatschappijvlag diende als rok, verder droeg ze een witte blouse met een versiering van uit menu's geknipte vlaggetjes en een pet van één van de Officieren.

De kapitein zei, dat het hem goed deed in dit costuum een waardering te zien voor zijn Maatschappij en voor zijn schip en dat hij de draagster daarom een souvenir wilde overhandigen.

Tot zover ging alles goed, maar toen kwam er: "Weliswaar mis ik de dubbele schoorsteen en de kapitale achtersteven......"

Wat hij verder heeft gezegd, weet ik niet, want net als alle anderen, had ik de grootste moeite, om een lachbui binnen te houden, die voor deze humorloze man beslist een belediging zou zijn geweest.

XIJZ

Djogodolog

Iedere Soerabajaan kent het beeld van Djogodolog. Het staat in een verborgen hoekje van een klein park tegenover de gouveneur's woning (het voormalige resident's verblijf), gelegen aan Djalan Pemuda (het vooroorlogse Simpang), een van de voornaamste verkeerswegen.

Als kind woonde ik er vlak bij en ik heb ettelijke keren aan de voet van het beeld gespeeld. Na een tijdsverloop van 40 jaren bracht ik er weer een bezoek aan en ik werd getroffen door de diepe verering die de eenvoudige mensen hebben voor deze Boeddha figuur. Een oude man die het beeld en de omgeving schoonhoudt neemt offeranden en kleine geldelijke gaven in ontvangst. Kralen en kransen van geurige bloemen (melati) hangen om de hals en wierook brandt voor de knieën van deze mysterieuze man. Een paar kraampjes met eterijen, bloemen en menjan staan in dit afgelegen deel van het park, door bomen en heesters vrijwel geheel omgeven. Ver van het roezemoezige verkeer heerst er een weldadige rust en stilte, die tot bezinning en overpeinzing uitnodigen.

Het beeld stelt een vette man voor en hierom wordt het vereerd als een symbool van vruchtbaarheid. Kinderloze echtparen offeren er in de hoop met kroost gezegend te worden. Dat in deze verering, teruggaande tot een animistisch oerverleden duizenden jaren van cultuurgeschiedenis liggen opgesloten blijkt uit het feit dat Mohamedanen, Chinezen, Europeanen, ja alle landaarden en godsdiensten eraan meedoen.

De naam Djogodolog betekent "bewaker van het woud" en slaat op het feit dat het beeld in een bos temidden van de ruines van het koninkrijk Modjopahit gevonden werd [1]). Deze ruines liggen bij het tegenwoordige plaatsje Trowulan vlak bij Modjokerto. Rondom het voetstuk is een tekst in oud-Javaans gebeiteld, die door de geleerden is ontcijferd. In het boek "Oud Soerabaia" geschreven door de bekende geschiedkundige G. H. von Faber en uitgegeven door de gemeente Soerabaia ter gelegenheid van haar zilveren jubileum op 1 april 1931 worden standplaats en herkomst van het beeld in een paar zinnen beschreven. Er wordt niet over gerept wie in dit monument is afgebeeld.

Het is gemaakt ter ere van Krtanegara ook wel genoemd Bhatara Ciwabuddha, de laatste vorst van Singhasari (Singosari) die van 1194-1214 Caka (1272-1292 onze jaartelling) geregeerd heeft. Door zijn invloed werd de godsdienstige richting van het Tantrisme dat uit Tibet kwam en een soort versmelting van Buddhisme en Shivaisme voorstelt, op Java ingevoerd.

Het einde van het koninkrijk van Singhasari en het begin van het koninkrijk van Madjapahit (Modjopait) is beschreven in twee oud-Javaanse werken, de Pararaton en de Negarakrtagama. Het zou te ver voeren de spectaculaire ontdekking van deze boeken en hun inhoud te bespreken. Men kan zonder overdrijving zeggen dat de kennis van de historie in deze oorkonden beschreven en van de manier waarop de geschiedenis is weergegeven de sleutel geeft tot het gebeuren in het hedendaagse Indonesia en het karakter van de Javaanse bevolking.

Krtanegara wordt in de Pararaton beschreven als een dronkaard die palmwijn boven alles vereert. Maar in de Negarakrtagama hemelt Prapantja, de hofdichter van Koning Hayam Wuruk (Radjasanegara) van Modjopait, Krtanegara op als een heilige, die alleen in drinkpartijen en andere zonden

...Ver van het moderne stadsgewoel van Surabaia mediteert Djogodolog, het oude beeld uit de Hindoetijd, staande in het park tegenover het gouverneurshuis op het vroegere Simpang, dat nog altijd diep wordt vereerd.

deelneemt om de duistere machten beter te kunnen bestrijden. Dat zijn natuurlijk tegenstrijdige uitspraken die wat geforceerd klinken, doch wij weten dat Krtanegara in zeer moeilijke en verwarde tijden leefde.

In het Noordwesten kwam China in 1260 onder hegemonie van de Mongolen geleid door Kublai Khan. Zijn horden marcheerden naar het Zuiden, bevochten de Tai van Yunan en probeerden de landen van Zuid-oost-Azië te onderwerpen. Kort vóór 1290 zond Kublai Khan ambassadeurs naar Singosari met het bevel dat de koning persoonlijk voor hem moest verschijnen. Krtanegara had zoiets al lang zien aankomen en vanaf het begin van zijn regering had hij geprobeerd zijn gezag uit te breiden en te verstevigen door verovering van naburige vorstendommen en door het aangaan van allianties met koninkrijken die dichter bij China lagen. Het spreekt vanzelf dat hij zijn macht en invloed ook trachtte te vergroten door middel van religieuze praktijken en magie.

De voornaamste verdienste van Krtanegara was dat hij als een van de eerste vorsten, van Java één geheel probeerde te maken en een buitenlandse politiek ontwikkelde. Hierop bouwden de koningen van Kediri en Modjopait, die hem opvolgden, verder. Het is mogelijk dat Prapantja's verheerlijking van Krtanegara op deze verdiensten berustte.

Toen Kublai Khan's afgezanten met hun kleinerende boodschap bij de vorst kwamen voelde deze zich sterk genoeg om ze met een weigering terug te sturen. Volgens Chinese geschiedschrijvers werden de ambassadeurs teruggestuurd met afgesneden neuzen en oren maar dit kan een overdrijving zijn van "gezicht verliezen". Blijkbaar heeft iemand het letterlijk opgevat want toen Djogodolog, Krtanegara"s beeld, gevonden werd bleek de neus te zijn afgeslagen. Uit weerwraak?

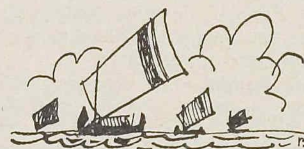
Natuurlijk kon Kublai Khan zo een belediging niet op zich laten zitten en hij zond een straf-expeditie naar Singosari. De voorbereiding hiervoor nam een paar jaar in beslag en pas in 1292 landde een Chinees leger aan de noordkust van Java (vermoedelijk bij Grisee) en marcheerde het binnenland in.

Krtanegara was inmiddels kort voor de komst van de Chinezen vermoord door een vorst van Kediri, die Krtanegara's paleis verbrandde en zichzelf als opvolger uitriep. De Chinezen die moeilijk hun oorspronkelijk doel konden veranderen, besloten met deze vorst korte metten te maken. Zij verbrandden zijn kraton en doodden alle inwoners. Een van de jonge prinsen, Widjaja, van Krtanegara's hofhouding die in dienst van de vorst van Kediri was overgegaan maakte eerst gemene zaak met de Chinezen. Toen ze zich na afloop van hun taak naar de schepen terug begaven viel Widjaja ze aan met guerilla taktieken, waarop het leger uit den vreemde een overhaaste terugtocht blies. Dit militaire succes voor de Javaanse vorst legde de basis voor de grondvesting van het machtige rijk van Modjopait dat in grootte het moderne Indonesië evenaarde en de trots van iedere Indonesische nationalist is.

Ongelooflijk wat er zich al zo heeft afgespeeld rondom die stenen Boeddha, die volgens de inscriptie vervaardigd werd in opdracht van Krtanegara "voor het welzijn van de koning en de koninklijke familie en voor de eenheid van het koninkrijk". Welzijn heeft het de vorst en zijn gezin niet gebracht, maar zijn bedoeling heeft het eb en tij van bijkans zeven eeuwen overleefd. Ver van het gewoel van de menigte, doof voor het politieke rumoer, de ogen gericht in de verte mediteert Djogodolog over de toekomst van Indonesia.

[1]) Volgens sommige taalgeleerden betekent "Djoko Dolog", dikke jongen.

Robert Hausman

DE "TEEF"

Malang 1934. Bij het 8e Bataljon Infanterie was compagniesordonnans de goede Unsoldt - een manusje van alles voor officieren en Kader.

Mijn dochtertje was gek op alles, wat maar "klein" was en zo werd Unsoldt ingeschakeld, om voor haar verjaardag een krielkippetje "ajam katé" te bemachtigen.

De dag voor haar verjaardag kwam hij des avonds, toen de kleine meid al sliep, bij mij thuis met achter op zijn fiets een mandje met een pracht kakelbont krielhaantje erin.

Op mijn opmerking, dat ik hem toch een hennetje had besteld, zei de brave ziel: "Ik weet, kaptein, maar kom treh, morgen ik breng zijn teef."

W.L.

De Lenong, Doger, Ondel-Ondel, Ronzebons En Tandjidor: Attributen Welbekend Aan De Anak Betawie

Zij die ooit in Djakarta hebben gewoond zullen ongetwijfeld van de **lènong** hebben gehoord, ofschoon zij zo'n **lènong** voorstelling misschien nog nimmer hebben bijgewoond. De **lènong** is nl. een Bataviaanse openlucht volksopera. De muziek op de achtergrond voor dit soort van "theater" wordt opgebracht door de bekende **gambang kromong,** d.i. een muziekinstrument bestaande uit twee rijen van 10 tot 14 omgekeerde bronzen potten. Enkele jaren geleden werden **lènong** voorstellingen uitsluitend opgevoerd in de randgebieden van Batavia.

Thans worden zo nu en dan **lènong** voorstellingen gegeven in de Taman Ismail Mazuki (een notorious componist), waar vroeger de Dierentuin heeft gestaan op Tjikini. Iemand die zijn zoon of dochter wenst uit te huwelijken of een besnijdenisfeest wenst te geven liet vroeger weleens **lènong** spelers roepen om de genodigden te vermaken. *)

Ook kon men een groep muzikanten huren compleet met hun **dogèr** als partners voor de manlijke gasten, indien deze wensten te **ngibing,** d.i. "dansen met een dansmeid zonder haar evenwel aan te raken!"

Dan bestaat er nog een andere Bataviaanse volkskunst die we in ons geheugen terugroepen, te weten, de **ondèl-ondèl.** De deuntjes waarop de **ondèl-ondèl** dansten waren steeds opgewekt; de begeleiding geschiedde door de **Tandjidor,** waarop hieronder uitvoeriger zal worden ingegaan.

De **ondèl-ondèl** is bijna identiek aan de **barongan** van Bali of, men zou het kunnen vergelijken met, de **barongsai** van de Chinezen. Men vermoedt dan ook dat de **ondèl-ondèl** tot stand is gekomen onder Chinese invloed omstreeks de 18e eeuw.

De **ondèl-ondèl** bestaat uit twee aangeklede poppen met los zwaaiende armen. De personen die deze poppen bespelen en erin zijn gekropen zijn van de buitenkant niet te zien, behalve dan hun benen. Een van de poppen is een manspersoon, de andere een vrouwspersoon die altijd de naam draagt van **Siti Rojane.** De **ondèl-ondèl** kan men thans zien opgesteld in een van de zalen van het Museum in Djakarta aan de Djalan Merdeka Barat (vroeger Koningsplein West en daarna Gambir Barat geheten). Eens in de twee weken wordt in diezelfde zaal "rasechte" Bataviaanse volksmuziek ten gehore gebracht.

De **ondèl-ondèl,** die vroeger werd geroepen om huwelijks- en besnijdingsfeesten op te luisteren, bezit ook een mystieke kracht. Ze werden gebruikt om afgestorven voorouders op te roepen, zodat deze de feesten eveneens konden bijwonen. Ook hadden ze ten doel boze geesten te verjagen, opdat de feesten een vlot verloop zouden hebben en het bruidspaar of het besneden kind beschermd zou worden door God de Almachtige.

Terugkomende op de **tandjidor,** het woord is van Portugees makelij, en wel van **tangedor,** hetgeen een samenraapsel moet zijn geweest van Europese muziekinstrumenten begeleid door een **tandji,** d.i. een grote trom of pauk. Tot voor kort werd met dit woord **tandji,** in Djakarta en omgeving, aangeduid de muziek of het orkest "an sich", terwijl **dor** als onomatopee wordt gezien: de klanknabootsing van de doffe slag op de grote tamboer. Behalve een grote tamboer (trom) namen de rondtrekkende muzikanten op hun rondgang door de stad nog een tamboer van kleiner formaat mee, een trompet of piston, klarinet, hoorn en trombone. In een ander gedeelte van Djakarta is de door deze rondtrekkende muzikanten voortgebrachte muziek bekend onder de naam **musik pet-per-dor!**

Zo is het Nieuwjaarsdag geweest of het **tandjidor**-gezelschap is verdwenen om pas bij het volgende Nieuwjaar op te duiken. De spelers van zo'n **tandjidor**-gezelschap zijn afkomstig van plaatsjes rondom Djakarta, gelegen tussen Tambun en Tjisalak.

Het komt veelvuldig voor dat de leden van zo'n **tandjidor**-korps niet op elkander zijn ingespeeld, hetgeen dan aanleiding geeft tot een kakofonie van geluiden, die minder strelend werken op de gehoororganen.

Behalve met Nieuwjaar speelt een **tandjidor**-orkest ook vaak op huwelijksfeestjes in de kampungs. Indien er niet wordt gemusiceerd keert een ieder weer terug naar zijn oorspronkelijke beroep.

Het repertoire dat de **tandjidoristen** ten gehore brengen, bestaat uit populaire volksliedjes zoals **Kembang Katjang, Djali-Djali** en andere Sundanese liedjes. Bekend zijn hun marsen van eeuwen her, door hen trouwens gepromoveerd tot **mars bulukan** of "beschimmelde marsen"! De mars, die het meest ten gehore wordt gebracht, is het **Wien Neerlands bloed door d'aderen vloeit,** meer bekend onder de benaming **Mars Selamatan** of "Heilmars". De muzikanten zijn er zich volstrekt niet van bewust dat deze mars een koloniale erfenis is...

A. Ed. Schmidgall-Tellings

*) straatslijpers in het oude Betawie zullen deze lènongs in allerlei bezettingen en samenstellingen gezien hebben overal waar de meer afgelegen pasars toch wel veel avondbezoek hadden, b.v. Tanah Abang (en het daarachter gelegen Kampung Kota, Tanah Rendah, Tanah Njonja, allerlei buurten in de Kota en langs Molenvliet en Sawahbesar. Het kleinste dat ik zag bestond uit drie personen en een man (welke laatste met zijn bedoeg het accompagnement leverde voor de diverse liedjes), die elkaar aflosten met een minimum aan make-up voor een toneel dat bestond uit een touw waaraan twee groezelige lappen, het "doek", en verder niets.

Ikzelf wist altijd te weinig af van de oorsprong en de culturele plaats van de lènong, maar vergeleek ze direct met middeleeuwse marktstukjes uit Europa (Elckerlyck, de Buskenblaser, Lanseloet, enz), zoals ik ze kende uit de Nederlandse literatuur. Wat bij al die lènongs opviel, was de onverstoorbaarheid waarmee geacteerd werd onder vaak onbarmhartige (zij het altijd lachwekkende) critiek, terwijl het vaak gebeurde dat de spelers met snaakse gezegden of antwoorden de critiek van het publiek betrok in het spel waardoor het geheel een apart, springlevend cachet kreeg.

Mijn eerste kennismaking met het Nederlandse toneel (een "cultureel" stuk) met zijn houterige "over-acting" en zijn boekjestaal was gewoon een stortbad. En vooral het TV-toneel vind ik nog steeds "valse namaak" van wat goed toneelspel zijn kan.

T.R.

TIJDIG AAN GEDACHT

W. E. Grashuis heeft er tijdig aan gedacht van het Staatsiebezoek van Koningin Juliana en Prins Bernhard aan Indonesië tapes te maken van de TV-uitzendingen, die hij ter beschikking stelt van iedereen die er copyen van willen maken.

Het zijn vier tapes van ieder twee maal een uur bolak balik, dus tweesporig, snelheid 9,5 cm./sec. mono.

De opnamen omvatten o.a. de aankomst op Kemajoran, gevolgd door de rit naar het paleis, de tafelredes van Koningin Juliana en President Soeharto tijdens het galadiner, straatgeluiden van Djakarta (verkeer. tukang patri, kroepoekverkoper, vogelverkoper met de diverse vogelgeluiden enz.), een vraaggesprek met de commandant van de Siliwangidivisie, de intocht in Bandoeng, in Djakarta nog het bezoek aan de oorlogsgraven, bezoek aan blindeninstituut en Nederlandse bibliotheek met interviews, de tocht naar de Tangkubanprahu, aankomst in Jogjakarta, het bezoek aan de Borobudur, documentaires van het kaliballet van W.S. Rendra in Jogjakarta, bezoek batikkerij, straatzangeres, zilversmederij, verblijf van H.M. Koningin Juliana in Tampaksiring, Bali, verblijf van Prins Bernhard op Sumatra, persconferentie en dankwoord van H.M. Koningin Juliana en Prins Bernhard, korte samenvatting in de N.O.S. uitzending.

De totale duur is acht uur. Uiteraard kunnen ook gedeeltes worden overgenomen. Gegadigden kunnen zich telefonisch of schriftelijk met de heer Grashuis in verbinding stellen. In principe leent hij de tapes niet uit, gegadigden dienen dus met hun taperecorder of cassetterecorder bij hem te komen. Ook overdag door de week, of eigenlijk bij voorkeur overdag door de week, kunnen dan samen de tapes samenvallen. Maar natuurlijk kan ook door de week 's avonds worden opgenomen. Alhoewel er wel de nodige snoeren zijn, verdient het wel aanbeveling eigen snoeren mee te nemen.

De heer Grashuis is te bereiken: Paltroklaan 59, Rotterdam 3012, (Schiebroek), tel: 010-22.58.01.

ZENDINGEN VAN CHRIS

Kasverantwoording

Saldo per 1-9-'71		f 24,20
Ontvangen t/m 24/9: Tong Tong f 100,—; Mevr. M. H. le Fèvre-Lepp f 25,—; Mevr. A. G. H. Groenewegen f 10,—; Mej. C. ten Winkel f 25,—; Mej. S. G. Terlaak f 50,—; N.N. f 30,—; Mevr T. Overeem f 10,—		,, 250,—
		f 274,20
Uitgaven:		
1 pakk. Sukabumi	f 18,—	
2 ,, Bandung	f 19,60	
2 ,, Djakarta	f 27,80	
6 ,, Surabaja + inhoud	f 118,—	
pakpapier	f 4,60	
		,, 188,—
Saldo per 25-9-'71		f 86,20

Om verwarring te voorkomen heb ik een nieuwe rekening geopend. Zij, die in de toekomst willen bijdragen, kunnen dit storten als volgt:

Postrekening: 817791
Bondsspaarbank Nijmegen
t.b.v. rekening Nr. 932037909
t.n.v. Chr. Simon.

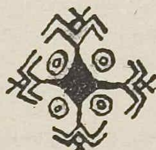
UIT EEN BRIEF UIT INDONESIË

..."En nou ga ik je wat vertellen van de komst van onze Juliaantje (zo noemen de ouderen haar nog). Toen een paar weken terug de komst van Koningin J. werd aangekondigd maakte ik direct plannen om in die tijd op Djakarta te zijn. Een broertje (leuk dat "tje"-E.S.) van mij is dominee en hij is pas in Mei van Surabaia overgeplaatst naar Djakarta. Nou en toen ik daar aankwam de 24ste waren ze druk bezig om de Willemskerk er om heen de weg te asfalteren, want de Koningin en haar gevolg gaan daar de 29ste de kerkdienst bijwonen. Zij heeft echter gezegd dat zij daar komt niet als **Vorstin** maar als Christin. Desondanks werd er een comité gevormd om haar toch een bijzondere ontvangst te geven. Je kent toch de Willemskerk met zoveel treden? Nou jullie hebben toch gezien via de t.v. hoe zij werd verwelkomd? Een bonte kleedij van de jeugd die in verschillende nationale drachten als een pagger aan weerzijden waar de Koningin over de loper naar boven moet. Het waren alleen de uitgenodigden die in de kerk kunnen binnen gaan, de gewone kerkmensen moeten opzij beneden (op het erf) ontvangen worden. Maar je moet zien wat een opkomst! Voor de veiligheid moeten de mensen zich eerst laten inschrijven en met je paspoort.
2000 kaarten waren voorbestemd en dit werd alles bezet, zo zelfs dat menigeen geen kaarten meer kon invullen. Om 6 uur 's morgens kwamen de mensen al. Wat een belangstelling en de dienst zou om 8 uur beginnen. Maar 't begon pas om kwart over 8 omdat de Koningin met Prins Bernhard nog eerst aan de kerkeraad werden voorgesteld. Mijn broertje de dominee werd de gastheer en 't werd hem gezegd dat hij alleen met de Koningin zich moest bezig houden. Omdat de tijd het niet toelaat liet mijn broertje zonder handgeven doorlopen, maar Prins Bernhard begon met hand geven en de Koningin zag dat en zeide: "Ik wil ook wel hand geven hoor!" Maar ik denk dat jullie via de t.v. beter gezien hebben dan ik. Ik had als gast een plaats binnen in de kerk. Nou 't was een goede dienst geweest en de Koningin heeft om die preek gevraagd. Ze heeft een bijbel gekregen en een schilderij, maar dat schilderij moet nog bezorgd worden via het consulaat, want nog niet klaar. Het is een schilderij van die kerk zoals 't is met de vlaggen en van Prins Willem de grootvader van Juliaantje. Werkelijk dit bezoek was heel anders als alle andere hoogheden die in Indonesia kwamen. Er was een geest van samenbinding. Je voelt je aan elkaar verwant. En toen de Wilhelmus van Nassauwe gehoord werd stortten menigeen van de oudjes uit **bewogenheid tranen** denkende aan **tempo dulu.** Anderen roepen haar toe "dag Oma"

*

Tot zover dit ooggetuigeverslag, ik dacht dat het voor TT. misschien een aardig stukje zou zijn? En "broertje" dominee Gerard Siwi werd zeer verrast met een bijzondere onderscheiding van de ster Oranje Nassau Willemsorde. Dit laatste ook letterlijk overgenomen.

E. Sipma-v. Kesteren

Horas! Horas! Horas!

Ben gisteravond 30 september 1971 om een uur of 9 van een reis naar en door Sumatra en Java, welke 8 weken duurde, weer behouden op het oude nest in Eindhoven neergestreken. In de komende Tong Tongs hoop ik U geregeld iets te vertellen van mijn ervaringen.
Van die 8 weken heb ik maar liefst 6 doorgebracht in noord- en midden Sumatra. Met Medan als basis naar het zeestrand bij Diamantpunt (ten noorden van Idi, ongeveer ter hoogte van het eiland Penang in straat van Malaka) Karang Inong, Rantau Pandjang in Atjeh, via Tebingtinggi, Pematang Siantar, Parapat (Prapat) aan het Toba meer, verder naar Tarutung, Sibolga, Padang, Sawahlunto... Alles per "Holden", grote en kleine Landrover. Hartelijk dank H.H. Wz. Joseph en C. F. Bergmann voor de onvergetelijke dagen, welke U ons bezorgde. Het was geweldig!

Voortjakkerend die honderden en honderden kilometers over goede wegen, maar ook barslechte wegen, door daverende tropische wolkbreuken, gordijnen van neerplenzend water, dan weer zidderende hitte...

Maar altijd was daar om je heen die onvoorstelbare en ongeëvenaarde pracht van het Sumatraanse landschap. Ik heb gejaagd in Atjeh met een Winchester .32 Special, mij ter beschikking gesteld door de heer Verdier; sprakeloos heb ik gekeken naar de overweldigende schoonheid van het Toba meer bij Haranggaul; de Bukit Barisan met z'n woeste toppen, ongenaakbare flanken en djoerangs; het meer dan schitterende panorama bij de Anai.

Het jubelende lied, heel vroeg in de morgen gezongen door die kleine, onooglijke, maar wonderbaarlijke zangkunstenaar, de tjotjak rawa heb ik kunnen vastleggen op een bandje, evenals het malancholieke ngoek! ngoek! ngoek! van een troep loetoengs in de bosrand. Het ruisen van het meer van Singkarak en de klaterende val van de Anai heb ik vereeuwigd. Maar ook het geschreeuw van drijvers, gekef van honden en de felle zweepslag van een 8 m.m. Mauser schot! Ja, dat heb ik! Toen Zijne Koninklijke Hoogheid, Prins Bernhard in Medan was, heb ik zijn beeld "gepakt" met mijn Voigtländer. Ik ben ook in Oost-Java geweest, in Surabaja, Malang, Kepandjen en...... Kendjeran! Met Koes en Joop, Sutjahjo. En dawet gedronken en katjang rebus gegeten!...
En in Pasuruan gelogeerd bij Dr. Koeslan en zijn lieve vrouw. En gevist in Straat Madura!
Maar! Java is mooi. Sumatra is nog mooier. Wie Sumatra gezien en geproefd heeft is voor Java verloren. Sumatra met z'n woeste berglandschappen, stille meren en prachtige sungai's. Sumatra is in een woord: GEWELDIG!!!

G. H. Bartman

Horas, horas, horas! = Bataks voor: Hallo! Gegroet, Heil!

☆

HOE DE OERANG KALANG ZIJN ONTSTAAN, VOLGENS EEN HINDOE-JAVAANSCHE LEGENDE

In de Hindoetijd leefde er in het rijk Doho (waar nu Kediri is - Red.) een beroemd Magiër, Kijahi Ageng Toentang genaamd. Hij was een beoefenaar der okkulte krachten en bracht zijn tijd dikwijls in het bos door. Hij bezat een grote witte everzeug, Ni Reneh genaamd, die hij zeer jong in het bos gevangen had en door hem grootgebracht, zeer aan hem gehecht was en waarmee hij leefde als man en vrouw. Na enige tijd bracht de zeug een jong ter wereld, dat de gedaante had van een meisje. De zeug maakte een nest voor het kind en overdekte het met takken en bladeren, bewaakte het en zoogde het geregeld.

Eens op een morgen kwam de priester Nakiman, die in het bos nabij de dessa Pragoenan 'n tapa-leven leidde, voorbij de plaats, waar het kind lag. Het kind ziende, had hij medelijden, nam het op, bracht het naar zijn huis en legde het neder in een ledige kamer. De zeug volgde op een afstand de priester en wist in de kamer door te dringen, waar de priester het kind gelegd had. De priester begrijpende, dat de zeug de moeder van het kind was, moedigde haar met woorden aan, het verder te zogen. Zij bleef het kind verder verzorgen en ging alleen naar het bos om haar voedsel te zoeken. De priester gaf aan het kind de naam van Endang Soedarmi.

Naarmate het meisje groeide, zorgde de priester voor huisraad en andere zaken, zodat het jonge meisje nimmer de omtrek der woning behoefde te verlaten. Hij leerde haar de taal des lands en toen zij wat ouder was geworden, ook koken, weven en haar eigen kleren te maken.

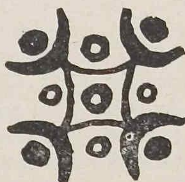
Toen het meisje, dat zeer tenger en klein bleef, de huwbare leeftijd had bereikt, was zij buitengewoon mooi geworden. Daar de priester het met zijn geweten niet overeen kon brengen, langer met het meisje samen te wonen, besloot hij naar zijn klooster terug te keren. Hij vertelde het meisje haar geschiedenis, hoe hij haar had gevonden, dat Ni Reneh haar moeder was en deelde haar verder mede, dat hij wegens hoge ouderdom naar zijn klooster wenste terug te keren, om daar in vrede te sterven· Hij raadde haar aan, te doen, evenals hij gedaan had, te leven van bosvruchten, die overvloedig voorhanden waren; voor haar bescherming Gods barmhartigheid in te roepen en de everzeug bij zich te houden.

Toen de priester vertrokken was, was het meisje erg bedroefd, doch spoedig schikte zij zich in haar lot; 's morgens zocht zij, vergezeld van de everzeug voedsel in het bos en sloot zich daarna in het huis op en bracht haar tijd door met koken, weven en het verrichten van het huiselijk werk.

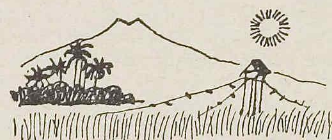
Toen zij eens aan het weven was, ontglipte haar de weefspoel (balida), die door de opening tussen de bamboevloer naar beneden viel. Niet gewend het huis in de namiddag te verlaten, riep zij moedeloos: "Wie helpt mij mijn weefspoel te zoeken en terug te brengen; al zou hij een hond zijn, ik zou hem tot echtgenoot nemen." Een grote witte reu van Kijahi Ageng Toentang, genaamd Soekelli, kwam toevallig haar huis voorbij en hoorde dit. Nieuwsgierig te weten, wie daar in de eenzaamheid verbleef, zocht hij de weefspoel op, ging de trap op en daar de deur door het meisje geopend was, om te zien waar de weefspoel gevallen was, trad hij in huis en legde de weefspoel aan de voeten van het meisje neer. Het meisje dankte de hond, zag hem vriendelijk aan en streelde zijn kop. Voldaan over deze liefkozing, verliet de hond haar woning.

Toen de hond vertrokken was, kon het meisje niet meer weven. Zij dacht aan de hond en de belofte, die zij hem gedaan had, of die gelofte niet te haastig was gedaan en of de priester die zou goedkeuren, indien hij er nog was. Verdrietig, dat zij aan niemand raad kon vragen en daar het inmiddels donker was geworden, sloot zij de deur en wilde zich te ruste leggen, toen zij gerucht hoorde aan de deur, alsof een dier met zijn nagels aan de deur krabde. Zij werd bang en zei: "Ik ben van jongs af in het bos, nooit trof mij enig onheil; wie stoort mij nu?" De hond, die haar weefspoel had teruggebracht en thans wensende, dat het meisje haar gelofte zou houden, blafte op het horen van de stem. Het meisje daardoor gerustgesteld, opende de deur, de hond trad binnen, waarna zij de deur weer sloot. De hond blij haar te zien, sprong tegen haar op en likte haar gelaat. Zij begreep, dat de hond verlangde, dat zij haar gelofte zou na komen. Vanaf dat ogenblik was Soekelli de echtgenoot van Endang Soedarmi.

Hoewel de everzeug de hond kende, had zij hem toch nimmer een goed hart toegedragen, omdat hij haar dikwijls had nagelopen en spelende haar had gebeten. Toen zij bemerkte, dat de hond het huis van het meisje niet meer verliet, maakte zij aan de kant van een riviertje nabij het huis een hol en bleef daar, nu en dan het huis van het meisje beloerende, om te zien, of de hond daar nog was. Het meisje werd toen door de hond vergezeld, als zij levensbehoeften ging zoeken.

Na verloop van enige tijd baarde Endang Soedarmi een menselijke zoon, aan wie zij de naam gaf van Soepetak; zij verzorgde hem goed en hield veel van hem· Sedert haar bevalling ging de hond alleen de levensmiddelen zoeken, die zij nodig hadden en hij toonde daarbij zoveel slimheid en gevatheid, dat het huisgezin steeds volop van alles voorzien was en hij bracht ook dikwijls een reebok thuis.

Toen Soepetak een jongeling was geworden, had hij veel van de aard van de hond en brandde van verlangen, de hond op zijn rooftochten te vergezellen, doch de moeder, bevreesd, dat hij door wilde dieren verscheurd zou worden, stond dit niet toe, maar, toen hij eens de hond was nagelopen en zonder ongelukken de tocht had meegemaakt, mocht hij nadien de hond vergezellen.

Eens toen zij weer op jacht gingen, ontmoetten zij in de nabijheid van het huis de witte everzeug Ni Reneh. Het dier niet kennende, hitste Soepetak de hond op, het te doden, doch de hond, het beest kennende, weigerde er jacht op te maken, waarop hij zijn spiets naar het zwijn wierp en het doodde. De jongeling ging toen naar huis en vertelde zijn moeder, dat hij een grote, witte everzeug had gedood en verzocht haar het te villen en tot voedsel te bereiden. Toen Soepetak haar dit zei, was zij erg geschrokken; zij verzocht haar zoon de plaats aan te wijzen, waar het dier lag. Bij het dode dier gekomen, herkende zij dit als haar moederzeug, warom zij bedroefd werd en weende. Soepetak vroeg haar, waarom zij weende, waarop zij antwoordde: "Wee mij, deze zeug is mijn moeder, zij heeft mij gebaard en ook jij moet nu weten, dat de hond, die elke dag met je meegaat ter jacht en je beschermt, je vader is." Zij haalde gereedschappen uit haar huis en geholpen door haar zoon en de hond, begroeven zij toen de zeug en stapelden op het graf vele grote stenen, ter voorkoming, dat wilde dieren het lijk zouden opgraven en verslinden.

Toen Soepetak wist, wie zijn vader en grootmoeder waren, schaamde hij zich en vanaf dat ogenblik was hij niet tevreden met zijn lot en hij kreeg een wrok tegen de hond, die hem verwekt had. Eens toen zij weer op jacht waren, doorstak hij de hond met zijn spiets, door welke verwonding de hond stierf. Toen hij thuis kwam, vertelde hij zijn moeder, dat hij bij het werpen van zijn spiets, bij ongeluk de hond getroffen en gedood had. De zachtaardige moeder was hierover zeer bedroefd. Zij verzocht haar zoon, haar de plaats aan te wijzen, waar de hond lag en zij be-

gaven zich, voorzien van gereedschappen, op weg, om de hond te begraven. Zij vonden het lijk van de hond nabij de desa Pragoenan. Op de plaats, waar de hond gestorven was, begroeven zij hem en teneinde de plaats te kennen, waar hij begraven was, wentelden zij een grote steen op het graf van de hond.

Endang Soedarmi, zeer bedroefd over de dood van de hond, ging elke dag, voorzien van gereedschappen naar zijn graf en bewerkte de steen, totdat deze een tjandi werd. Zij brak met behulp van haar zoon hun huis af en zij brachten dit over naar de desa Pragoenan, waar zij in vrede woonden en leefden van de opbrengst der jacht. Op zekere dag zei de moeder tot haar zoon, dat hij nu de leeftijd had bereikt, waarop hij een echtgenote moest zoeken. Daar hij dit beaamde en gaarne wilde trouwen, gaf de moeder hem de raad naar de naburige stad Salatiga te gaan, om daar een geschikte vrouw te zoeken. Zij gaf hem een ring met de raad, de vrouw te trouwen, wier derde vinger in de ring zou passen, waarna hij op weg toog.

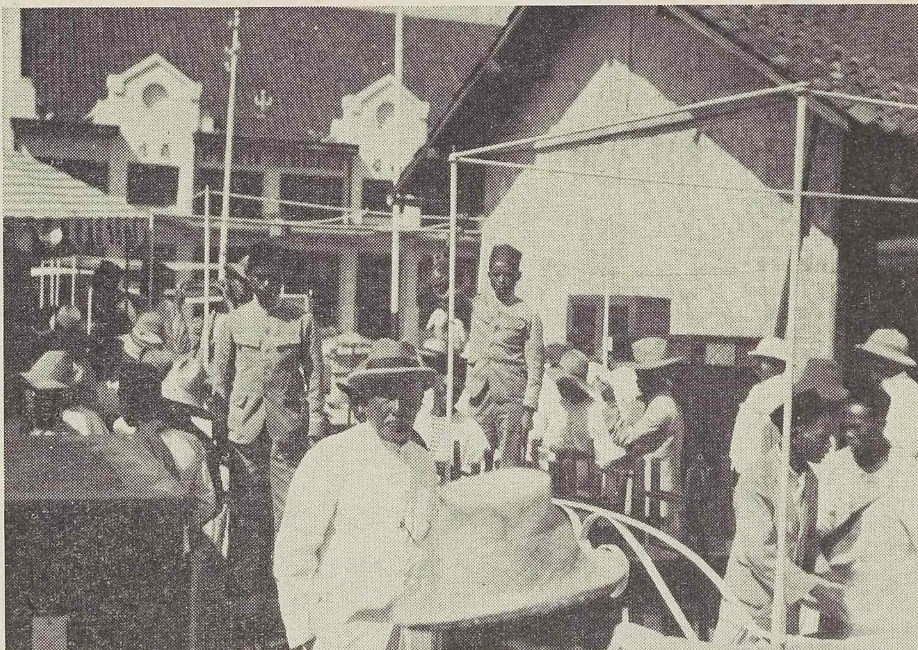
De moeder, die als meisje zeer schoon en lieftallig was, werd mooier, toen zij de middelbare leeftijd naderde. Toen haar zoon na lang en vergeefs gezocht te hebben naar een geschikte vrouw, wiens derde vinger in de ring paste, weer thuis kwam, viel het hem op, hoe schoon zijn moeder was. Hij nam de ring en paste die aan de derde vinger zijner moeder en daar de ring juist paste, zei hij tot haar, dat hij nergens een vrouw had ontmoet zo schoon als zijn moeder, waarom hij haar verzocht zijn vrouw te worden. Hoewel zij eerst daartegen bezwaar had, overwoog zij, dat haar zoon, wegens de afstamming van een zwijn en een hond, nooit een vrouw zou kunnen krijgen, waarop zij erin toestemde de vrouw van haar zoon te worden, waarna zij trouwden. Overdreven toegenegenheid voor haar zoon bracht haar ten val.

De dessa-lieden, dit vernemende, waren hen niet gunstig gezind, waarom moeder en zoon besloten naar elders te trekken, ver van hun woonplaats. Zij bouwden een vlot en lieten zich de Toentang-rivier afdrijven, totdat zij door de sterke stroom, die hen verhinderde te landen, in zee werden gedreven en na enige dagen werden opgenomen door een schipper van een prahoe, wier bestemming Malaka was. (Volgens een andere lezing Soembawa). Aldaar aangekomen, sloten zij zich aan bij de Oerang Kalang, die hun bestaan vonden in het kappen van brandhout in de bossen en leefden enige tijd gelukkig en tevreden.

Toen de vorst van Malaka vernam, dat er een vreemde en zeer schone vrouw in zijn rijk was gekomen, liet hij man en vrouw ontbieden. Nauwelijks had hij Endang Soedarmi gezien, of hij raakte verliefd op haar en besloot haar tot zijn bijzit te nemen. Onder voorwendsel, dat zij geen vergunning hadden gevraagd, in het rijk Malaka te wonen, liet hij de man opsluiten en gaf de vrouw een woning in zijn kraton. De vrouw, die innig veel hield van haar man, wist 's nachts de woning te ontvluchten. Zij bevrijdde haar man en zij gingen naar het strand, teneinde een prahoe te vinden, om daarmede te vluchten. Zij vonden echter geen prahoe, doch ziende, dat juist een grote boomstam de rivier afdreef in de richting der zee, plaatsten zij zich daarop en dreven door de stroom ver van de kusten van Malaka. Na enige tijd ontmoetten zij een prahoe, wier bestemming Java was en werden uit medelijden door de schipper opgenomen. Zij landden nabij Tegal.

Man en vrouw bleven zich Oerang Kalang noemen en verloochenden hun afkomst niet. Teneinde niet gehinderd te worden, bouwden zij in het bos een woning. De plaats door hen uitgekozen, werd langzamerhand bewoond door hun nakomelingen, die een afzonderlijke dessa vormden. Hun afstamming van het zwijn en de hond en de genegenheid, die Endang Soedarmi nog koesterde voor haar overleden echtgenoot, de hond Soekelli, was oorzaak, dat ook hun nakomelingen de hond vereerden als hun stamvader. Hun nageslacht toonde daarom een vreesachtige eerbied voor de hond en weigerde varkensvlees te eten, welke gewoonte sedertdien door alle Javanen gevolgd werd.

uit: H. A. van Hien, de Javaanse geesten wereld

Na vijftien jaar tevergeefs gezocht en gespeurd te hebben naar een foto van een vendutie, komt daar zo maar met een brief van Mevr. Helwig een foto uit de lucht vallen van het vendukantoor Wijs te Bandoeng, waar de heer Helwig aan verbonden was. U herkent op slag de sfeer van de ochtend van de vendutie, als tal van mensen rondwandelden die de kijkavond tevoren gemist hadden.

Daar zijn de twee oppassers, die hulpen waren van de vendumeester als er artikelen aangedragen of hooggehouden moest worden, waar duidelijk de aandacht op gevestigd moest worden. Ook ziet u (onder de veelsoortige bamboehoeden(de diverse toekangbotols die regelmatig kochten op venduties, meestal van de barang die "borongan" werd verkocht (in partijen) laat in de middag, als vele kopers al weggegaan waren en de prijzen dus zakten.

En op de voorgrond de heer in het wit: één van de vele gepensioneerden die er regelmatig een sport van maakten om venduties af te lopen om gezellig te roddelen over de verhuisde bewoner die men nog kende "van '95 van de douane" of zo. In clubjes van drie of vier waren ze er altijd (toetoep, horloge met ketting, Stetson hoed, wandelstok) en pikten soms nog voor een paar dubbeltjes een dot van een meevaller mee voor moeder de vrouw.

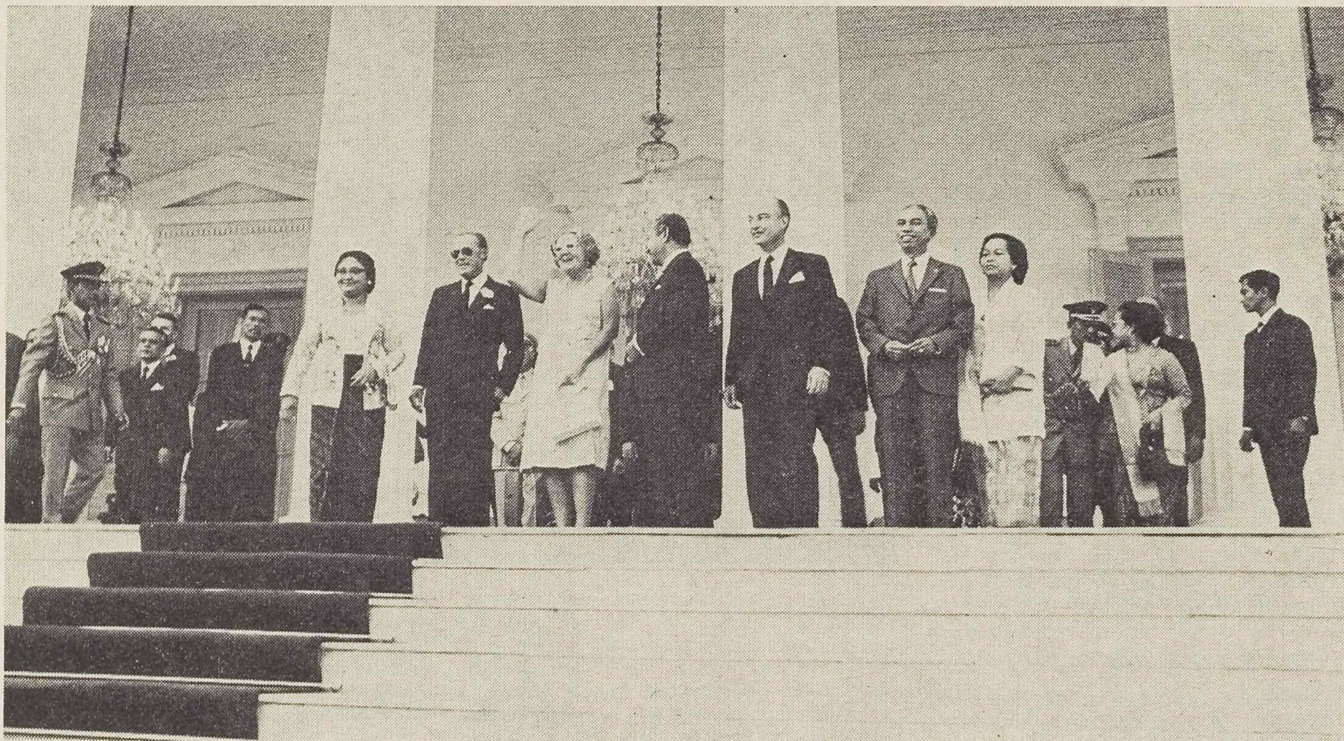
Velen herinneren zich de geijkte termen van venduties nog wel (Wie één koopt, koopt twee", zitjes licht of donker gecireerd, vier pot-met-palm", enz. en de grapjes b.v. over de fifa toerkie), alsmede de gezellige drukte en de warmte waarmee e.e.a. altijd gepaard ging, de vergissingen die altijd met veel hilariteit gepaard gingen en de onschuldige plagerijtjes met voorletters en namen. Veel dames waren dol op venduties om die carnaval-achtige sfeer van allerlei rassen en levensstijlen gemoedelijk bij elkaar en alle talen en dialecten door mekaar. Waar elders ter wereld had je ooit zoiets?

Cosmopolitisch Indië "par excellence", lezers! Wát men links ook zeggen mag! Waar zag men ooit een Njonja Besar uit de duurste wijken in grote spanning opbieden tegen een arme Njoo of een Soendanese toekang botol, terwijl de wijsvinger aan een stilgehouden hand van de vendumeester bliksemsnel van links naar rechts knikte en een zangerige stem in halve dialecten riep: "Ampat - setengah - pèp holden - hallep - anem roepiah - setengah - zeven gulden - tiga ringgit!... Tida lagiii? - satoe kali - doea kali - tiga kali - foor Meprou wie meprau? Jansen! He-eh Jansen W. C. ja mefrou...!"

Wat je noemt aksi koedee betoel!

T.R.

HET KONINKLIJK BEZOEK AAN INDONESIË

Van onze goede vriend Wahjoedi (van de Semarangse "Suara Merdeka") kregen wij een hele schuif foto's van het bezoek van het Koninklijk Echtpaar aan Indonesië, weliswaar nu toch wel verouderd, maar "untuk Bung Tjalie sekedar kenangkenangan" (min of meer memorabel).

Dat is waar: voor de dagbladpers is dat Koninklijk bezoek al lang weer versleten en vergeten, terwijl voor ons zo'n foto als van Koningin Juliana en Prins Bernhard op de trappen van het oude GG's-paleis - zo lang verwacht - een onvergetelijk moment vastlegt.

En velen van ons, die eens Serimpi-dansen zagen, met al hun gracie en vorstelijke praal, zullen ook de andere foto waarderen nu Vorsten en Vorstelijke schoonheid samen op een plaatje vereeuwigd zijn.

SOENDANEES KUNSTTOURNEE DOOR NEDERLAND

In het spoor van het Javaanse dansgezelschap dat enkele maanden terug een tournee door Nederland en Europa maakte, komt van 18 tot 28 oktober een Soendanees dansgezelschap naar Europa, wederom door de persoonlijke inspanning van impressario H. J. da Silva

De voorstellingen worden gegeven door een gezelschap van zestien musici, dansers en danseressen, onder de naam "Bakti-Budaya", en is nog steeds op Europees tournee, o.a. op de Biennale te Venetië. De tournee staat onder auspiciën van het International Institute for Comparative Music Studies en Documentation".

Leider is Surya Subrata, van origine een rasechte Rotterdammer, Bernard IJzerdraat, die pas na de oorlog zijn grote liefde voor de Indonesische muziek en cultuur ontwikkelt heeft.

De agenda van de tournee door Nederland is als volgt:

Maandag	18 oktober	Haarlem	Concertgebouw
Dinsdag	19 oktober	Leeuwarden	Schouwburg "De Harmonie"
Woensdag	20 oktober	Groningen	Stadsschouwburg
Donderdag	21 oktober	Arnhem	Stadsschouwburg
Zaterdag	23 oktober	Eindhoven	Philips Ontspannings Centrum
Zondag	24 oktober	Rotterdam	de Doelen
Maandag	25 oktober	Bussum	Theater " 't Spant"
Dinsdag	26 oktober	Den Haag	Congresgebouw
Woensdag	27 oktober	Den Haag	Congresgebouw
Donderdag	28 oktober	Deventer	Stadsschouwburg

Wij tekenen hierbij uitdrukkelijk aan dat Tong Tong geen bemiddeling kan verlenen voor kaartbestelling en plaatsbespreking. Dat dient te gebeuren in de plaatselijke gebouwen, waarvoor ter plaatse tijdig reclame zal worden gemaakt, o.a. te Den Haag in het Congresgebouw.

Het programma van de voorstellingen is als volgt:

1. Muzikale introductie — Gamelan Degoeng
   a) Muziek van de oude Kraton
   b) Muziek van de huidige Kraton
2. Dans van Rawana — Duivelsdans
3. Muzikaal intermezzo — Gamelan Degoeng
4. Zang en Katjapi — Tembang Soenda
5. Muzikaal intermezzo — Gamelan Degoeng
6. Topèng dans — a) Baksa Rai
   b) Pandji
   c) Samba
   d) Toemenggoeng
   e) Klana
   f) Rawana
7. Muzikaal intermezzo — Gamelan Degoeng
8. Samba
9. Muzikaal intermezzo — Gemelan Degoeng
10. Dans van de Kraton — Serimpi

PAUZE

1. Soeling en Katjapi — Fluit en harp
2. Pentjak — Vechtdans
3. Zang en Katjapi
4. Demonstratie van het Wajang spel — a) Wajang Kulit
   b) Wajang Golek
   c) Wajang Karya

Wajang Kulit: Ardjoena Tapa — Het kluizenaarschap van Ardjoena — een verhaal uit de Pandawa cyclus.

Wajang Golek: De ontmoeting van Bima en Hanoeman — een schakel verhaal tussen het Mahabarata-epos en het Ramayana-epos.

Wajang Karya: Gandawa — De reuzen van de Himalaya. — Een verhaal uit de Pandawa cyclus.

DE STEM DER WERELD

Van abonnee C. F. Soekias in Hawaii kregen wij een uitgebreid krantenartikel toegestuurd, waarin de opheffing van het wereldberoemde weekblad "LOOK" werd besproken, "wegens te hoge posttarieven". Nu ging het inderdaad met LOOK al heel lang beetje voor beetje bergafwaarts, maar in '69 had het blad nog een oplaag van $7^3/_4$ miljoen, afdalend tot $6^1/_2$ miljoen in 1970 - nog steeds fantastische cijfers in vergelijking met onze kantjil Tong Tong! Vooral als we lezen dat de ontvangsten van de advertentiepagina's $ 62,8 miljoen bedroegen in 1970! Dollars!

Maar tenslotte hebben de langzaam opkruipende posttarieven (met telkens een paar centjes maar!) deze Dinosaurus onder de bladen toch ook ten val gebracht!

Verder weten wij dat de Nederlandse journalisten zich tot de Regering gewend hebben om financiële steun, nu door steeds stijgende exploitatiekosten - en zeker ook de onafwendbaar stijgende posttarieven - ook menig Nederlands blad in doodsnood is. En men het democratisch karakter van de nationale pers (door een zo breed mogelijke spreiding van bladen) wenst te behouden. Door het samensmelten van kranten ontstaan immers wel sterker concerns die de stijgende kosten de baas kunnen, maar men verliest op den duur de begeerde verscheidenheid van mening.

Hier bereiken uiteindelijk vele Nederlandse bladen het punt dat Tong Tong van het eerste begin af koppig gehandhaafd heeft: zelfstandig zijn, **onafhankelijk** zijn. Geen orgaantje zijn van verenigingen; geen steuntrekker worden van de regering. Waarvan vele Indischgasten de betekenis en trots nog steeds niet goed begrijpen. Want het is duidelijk dat met het ophouden van het handje de onafhankelijkheid verloren is!

Pas op! Tóch is Tong Tong niet trots, want de onmogelijkheid om te verschijnen is tegenwoordig doodgewoon een "Hodie mihi, cras tibi" (heden ik, morgen gij) geworden: vroeger of later gaan we allemáál voor de bijl van de arbeidskosten en de fiscus... We vragen ons alleen af: hoe lang houdt Tong Tong het vol? Want wij weten heel goed, dat al zijn stijgingen van exploitatiekosten en posttarieven nóg zo klein, telkens maken zovele duizenden (abonnees) maal een klein bedrag een HEEL GROOT bedrag - dat op een gegeven moment voor de exploitatie fataal kan zijn.

Zet je schrap, beste vrienden! Vecht harder dan bij Tjiater! Ons laatste hachje - dubbel kostbaar omdat het een zeldzaam INDISCH hachje is - zullen wij zo duur mogelijk verkopen!

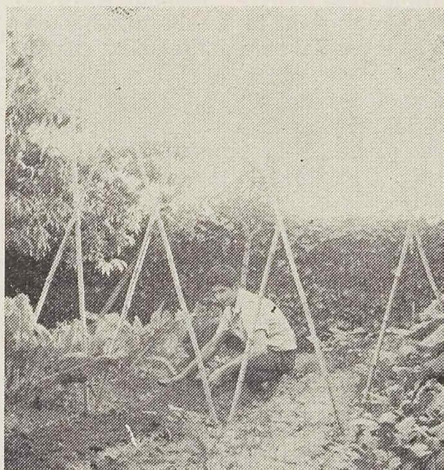
T.R.

IN HET SPOOR VAN ROY?

Natuurlijk zijn niet alle mensen gelijk. Er zijn (Goddank) ook heel merkwaardige, ONgewone mensen op deze wereld. En Tong Tong kent er (eveneens Goddank) vele van. Eén ervan is Roy Steevensz, al zo lang abonnee als ons blad bestaat. En een onvermoeid kampioen voor onze belangen. Evenals zovele Indischgasen is hij tien jaar geleden óók als "fortuinzoeker" naar Amerika gegaan, waar hij nog steeds leeft.

Het verschil tussen Roy en de doorsnee typische Amerikaan is echter dat hij NIET het algemene levenspatroon volgt,dus van carrière naar het miljoenairschap toe, maar op een gegeven moment tot een ander inzicht kwam. En het conventionele gedragspatroon van ambitie en entertainment (U weet wel: parties, movies, Disneyland, Marineland, etc.) vaarwel zei om letterlijk naar de natuur terug te keren.

Op dezelfde grondige wijze, waarop hij alles aanpakt, is Roy lid geworden van de vrije Amerikaanse gemeenschap van zoekers naar de zuivere natuur en het natuurlijk milieu. Hij verbouwt dus o.m. zijn eigen groenten, omdat de normale pasargroenten (evenals in Nederland) zijn gekweekt met kunstmest en beschermd met insecticiden, DUS gevaarlijk zijn en ONnatuurlijk.

Roy Steevensz aan het werk in zijn groententuin in Sante Fe Springs, Californië.

Deze tuinbouw beoefent hij zeer intensief, zodat hij regelmatig oogsten heeft (van zijn tuintje van 20 m^2) van katjang pandjang, boontjes, kool, wortelen, water cress, Swiss chard (grootbladige groenten, ongeveer als Petjai), kangkoeng, spruitjes, 3 soorten sawi, bloemkool, broccoli, prei, selderie, pisang, inggoe, kemangi, sereh, enz. enz.

Roy brengt zijn surplus groenten naar de Organic Food Store, waar ook andere natuurgroenten-verbouwers hun surplus brengen, om onderling te ruilen. De mensen die dat doen behoren merendeels tot de "hippies", waarbij per sé niet allemaal druggebruikers zijn en lanterfanters, maar harde werkers voor een onafhankelijk natuurbestaan. Deze jongelui dragen ook alleen kleren van natuurstoffen, dus katoen, zij, wol e.d. en géén kunststoffen. Zij vormen in Amerika een groep, veel groter dan wij hier denken, die al duimend trekken naar de verste bestemmingen (tot zelfs Bali, Japan en Chatmandu toe!) en er zijn veel top-intelligentia bij van goede huize, die het gewoon vertikken het bestaanspatroon van hun ouders over te nemen.

Het spreekt vanzelf dat mensen als Roy, dus aanhangers van de z.g. macro-biotische leer, ook heel andere vormen van filiosofie hebben, en er b.v. velen zijn die Boeddhistische of andere vormen van mystiek beoefenen. Zeer zeker wemelt het op dit terrein van de "fakes" (lege naäpers) maar de serieuzen zijn er ook. Zij bestuderen boeken als het tweede deel van de "Philosophy of oriental medicine", The Book of Judgment, van de hand van Georges Ohsawa, welk boek Roy mij ter kennismaking toestuurde. En vele andere.

Zo op een afstand is het natuurlijk niet mogelijk om deze levenswijze in al zijn aspecten te volgen, maar het is wel duidelijk dat deze mensen op de eerste plaats veel bestaansbewuster leven dan wij automatische werkers en eters van de normale maatschappij, en verder dat zij vrij zijn van de toekomstloosheid van de normale burgermaatschappij.

Denkt de gewone mens over de (nabije) toekomst somber en zelfs "alvernietigend" (omdat het milieu steeds onredbaarder vervuilt, de zeden vervallen, de economie chaotisch is en de politiek leidt tot alleen maar onontwarder en fataler knooppunten), kijkt de macro-bioticus voorbij "de Ondergang van het Avondland" naar een wáárlijke onafhankelijkheid en vrijheid. Immers naar het bestaan, waarin de mens zijn eigen behoeften opbrengt, grondig afrekent met de z.g. genoegens van de beschaafde wereld, en zich totaal losmaakt van alle machines en machinaal gedreven bestaansvormen. Als het normale burgerlijke denken niet verder gaat dan: "Wij bestaan net zo lang tot de hele beschaving vergaat!" zeggen de soortgelijken van Roy: "Als de wereld vergaat, trekken wij ons in de wildernis terug en dan begint ons wérkelijke en zuivere bestaan en Het Begin van een Nieuwe Wereld!"...

Ook al zouden wij als normale mensen geneigd zijn, er de schouders over op te halen, ons nuchtere verstand dwingt tot aandachtiger kennisneming. Want het is toch werkelijk waar: Roy leeft vrijer, gezonder en "toekomstvoller" dan menigeen van ons!

T.R.

Ze zijn voorbij. . .

Daar zit ik nou te kijken op het poelau Djawa,
Tjilaka kerel, als je Holland bent gewend:
Bij alles wat je hoort en ziet is 't rara,
Van de bahasa snap je absoluut geen cent.

Om je heen zie je maar sadja bruine snoeten,
Betoel, de blanke kopjes zijn mij even lief.
Ik word hier bleek, zit thans vol met sproeten
En dan die hitte, ik rij 'm alsmaar als een dief.

't Wist, zoo'n rijstveld onder water is een sawah,
Met vaak een katjong in een atap tent,
Om de glatiks weg te jagen voor zijn Bapah,
Die met zijn sappi's door de moddermassa rent.

Enfin, die rijst, daar doe je hier heel wat mee,
Alsof er anders niets te eten is;
Je slikt maar lontong, lemper, ruikt naar saté
Je verhemelte verschroeit, want 't is pedis !

Als 's nachts de maan schijnt is het niet te harden,
Zoo gaan de gladakkers op straat te keer.
De stille nachtrust blaffen ze aan flarden,
Je rolt dan in je tempat tidoer heen en weer.

Langs de muren tjitjaks, tokèh's, rare dieren,
De banjak muggen bijten je een dikke snoet.
Je huisraad weggepikeld door de mieren,
Die beestjes noemt men hier „semoet-semoet" !

Behangsel is nog onbekend in deze streken,
De wanden zijn tenminste kaal en soms ook wit,
Waarin dan, om 't egale wat te breken,
Zoo hier en daar een kromme spijker zit.

Je hoopt en troost was eerst gevestigd op de „djongos",
Nu jat hij alles bij elkander, rijp en groen,
Hij lijkt zoo uiterlijk al aardig op een paaschos
En 't zijn je eigen bullen, die 't em doen.

Eens zal ik 't feit „terug in Holland" kunnen vieren,
Terug in kamers met een fijn behang.
Dan vergeet ik tjitjaks, djongossen en mieren,
'k Noem daar mijn huis: "roemah senang" ! !

Sr. Medarie, 24-9-24

S i n g k è h .

◄ Noot van de redactie: de inzender vond dit gedicht in het gedenkboek „Orang Peladang" van de voormalige Middelbare Koloniale Landbouwschool te Deventer. We hopen dat door het toeval de dichter dit blad onder ogen krijgt, want we willen graag weten of hij NU niet op andere wijze aan tjitjaks, djongossen en mieren terugdenkt!

Koloniaal

,,Middeleeuwse slavernij-toestanden". Zo beschijft Pijnackers wethouder van maatschappelijk werk, T. Hopman de omstandigheden waaronder Marokkaanse gastarbeiders werken voor het tuindersbedrijf van de Delfgauwse gebroeders Vollering. De politie deed maandag een inval in het bedrijf. Behalve acht Marokkanen met een verblijfsvergunning werden ook vier illegaal in ons land verblijvende landgenoten van hen opgespoord,

aldus lezen wij in de Haagse Courant van 18 september.

De vier illegale Marokkanen waren verstopt in een met hooi gecamoufleerd hok op de zolderverdieping van een schuur die in het uitgestrekte kassengebied staat.

,,Het gemeentebestuur is ervan overtuigd dat er nog minstens vijftien moeten zijn.

Vooral de onwettig op het bedrijf aanwezige Marokkanen leven er volgens het Pijnackerse gemeentebestuur, niet alleen onder dwang, maar ze worden regelrecht uitgebuit. Het feit dat ze hier niet mogen zijn maakt dat de werkgevers naar willekeur kunnen handelen.

De angst aan de politie te worden uitgeleverd zou zo groot zijn, dat de illegale tuindersknechten genoegen nemen met een weekloon dat voor gehuwden nauwelijks honderd en voor vrijgezellen ruim negentig gulden per week bedraagt. Ze moeten akkoord gaan met een zevendaagse werkweek, ze mogen het bedrijfsterrein niet verlaten en ze krijgen geen overuren uitbetaald......

Zo lang wij al gastarbeiders in Nederland hebben, zo lang verschijnen er regelmatig berichtjes als deze in de dagbladen, die gewagen van "koloniale" behandeling en mishandeling van gastarbeiders. De onschuldigste zijn nog het onderbrengen van tientallen mensen in één pensionvertrek bij slechte meubilering en slechte voeding. Te hooi en te gras worden er ook ergens in een wijk gastarbeiders ge"krojokt" of bedreigd. Maar één ding is zeker: dat de politie altijd resoluut optreedt en Ambtenaren van Sociale Zaken de ergste misstanden wegwerken.

Overigens hoeft Tong Tong geen aparte enquête te organiseren om te weten te komen hoe in de vijftiger jaren ettelijke repatrianten in sommige contractpensions werden "beknibbeld" (om een zacht woord te gebruiken). Dit geldt niet voor ALLE contractpensions, maar voor VELE. Men vange ons geen vliegen af!

Maar duidelijk is dat wat men een "koloniale mentaliteit" zou kunnen noemen HIER IN NEDERLAND óók bestaat. En in véél erger vorm dan wat Indonesiërs in Indië van Europeanen ondervonden. En wat in dit blad bij herhaling is gezegd, handhaven wij kalm en zeker: het kolonialisme had zijn oorsprong HIER, in déze beschaving.

De schrijvers van het boekje "Indisch ABC" hoeven in den vervolge wérkelijk niet zo ver — of zo diep in de historie — te zoeken naar koloniale mentaliteiten. Als Han Jacobs en Jan Roelands wat serieuzer rondkijken in eigen huis, vinden ze copy genoeg voor een "Nederlands ABC".

T.R.

BRIEF UIT OOST JAVA

...Zoals de Indonesische talen bij jullie voortleven, zo is het met de Nederlandse taal bij ons. Er ontstaan zelfs nieuwe geestigheden hier, die de tijd typeren. Bijv.: N.V. = nieuwe vrouw; TV = tweede vrouw, C.V. = clandestiene vrouw. En V.W. geen volkswagen maar Vrolijke Weduwe (toch ook een volkswagen dus...).

UIT EEN BRIEF UIT SOERABAJA

"...één ding staat vast: jullie Koningin is in Indonesië veiliger dan onze President in Holland..."

ABONNEES AMERIKA

Tong Tong niet ontvangen of beschadigd en U wilt gauw een ander exemplaar? Bij Roy Steevensz, 11543 Buell str., Santa Fe Springs, California 90670 kunt U er om vragen.

Naar Den Haag schrijven duurt lang!

Even lachen!

Mijn Oom zat als jongen op de trap naar de achtergalerij op een gitaar te tokkelen. Komt Opa aan en doet een opmerking: "Zo kind, zit je op je jammerhout te jerimianen." "Ja Pa", was het bedeesde antwoord. Even later bijna huilend bij Oma: "Ma, Ma, sie Pa kie nesoe, kondo aku jammerhoutjeremianen, koe opo?" "Lah bodo kowe, ngan djalo opo koewe ngrontjong".

—:—

Andere Oom had in de buik, lag bij Oma (Indonesische) op de baleh-baleh te ngereng (kreunen en steunen). Oma had hem net ingewreven met kajoe poetih. Opa vragend: "Wat scheelt dat kind Moeder?" "Tida apa Pa, dia kraamen."

—:—

Mijn Moeder in Engeland tegenover Engelse schoondochter, wijl mijn broer zo hoestte: "Pat, Djerreld (Gerard) is hong-hong; you must give hime some sieroop." Op een keer bij het eten, omdat tjemplang: "Pat, darling can you give me some tjroet-tjroet."

—:—

Een vriendin van Ma komt met een rantang: "Ini Riek, dit voor jou deze." "Dank je wel hoor." Ma de deksel open, zat er sajur in, taugé met vlees en tahoe. "Ini sajur wat deze." "Ik weet niet, ister niet naamnja, zo maar ik neem dit, ik taro, ploeng, ik neem dat, ik taro, ploeng, seng, seng, seng, tjoer, klaar." "En dan zonder te proeven?" was de vraag. "Ija wel, maar ik zeg jou, smaaknja naar neks, naar wat wat, kurang van alles, ke te velen dit, ke te weinig dat, tjoba jè proeven en je zeg." "Kapan je weet, ik beroemde Prinses van de keuken, tjap Go Meh."

Jan Weites

„Na loe! Pamaliii!

Taboes of bijgelovige waarschuwinkjes van oudjes, naar aanleiding van de Taboes van Lin Scholte, in Tong Tong van 15 aug. j.l.
Zo ken ik ook diverse taboes, waarvan mijn Soendanese Nini (Oma) zegt, dat ze pamali = Javaans Ora ilò = vrij vertaald: "de Goden verzoeken", is.
bijvoorbeeld:

1. op je buik liggen met je onderbenen omhoog, heet: nga langier = pamali, of de goden verzoeken om een sterfgeval in de familie.
2. op de drempel (deurpost) zitten is pamali = nongtot djodo = je aanstaande djodo (echtgenoot/echtgenote) komt niet verder dan de drempel van je geluk.
3. uit een tjobek (wrijfnap) eten is pamali = armoede.
4. uit een wadjan eten = pamali = je kind krijgt blauwe billen.
5. Bij rijst stomen met koekoesan, niet fluiten: je lippen tuiten als een koekoesan = pamali, verzoeken om rampspoed - tegenspoed.
6. Op een hoofdkussen zitten = pamali = verzoeken om puisten op je billen.
7. Jonge mensen nooit uit geschonden bord of kopje consumptie laten gebruiken = schenden van hun toekomstig geluk.
8. Nooit je nagels knippen na donker (daarginds na 6 u.) pamali, want dat mag alleen bij een lijk, dus verzoeken om de dood. Ook niet haar knippen.
9. Na donker mag een vrouw of meisje zich niet meer baden = pamali = de duivel verzoeken, of eventuele gluurders, want je neemt dan een lampje mee.
10. Mag nooit je hoofd steunen met je handen = pamali = is verzoeken om zware zorgen.
11. Verdorde bloemen direct weggooien, niet te lang in huis houden = pamali, want je huis is geen graf.
12. Als iemand je in 't donker roept en je weet niet wie, dan niet "ja" antwoorden = pamali = het kan best de duivel of de dood of één of andere kwade verzoeking zijn.
13. Na donker nooit geld tellen of uitgeven: of dit ook pamali is? Logisch wel, dat de dieven en afgunstigen verzoeken.
14. Als je een heel akelige droom hebt gehad, nooit voor 12 u. 's middags aan anderen vertellen = pamali = de droom komt uit.
   En als je aan dromen geloof hecht, moet je een sprietje haar afknippen, en verbranden, terwijl je zegt: "Ik verbrand mijn droom." De betekenis van de droom komt dan niet uit.

Mijn Nini heeft 't me toen geleerd en ik doe 't nog altijd, mag je rustig weten, na een akelige droom.
Dan zijn er nog veel meer zaken van bijgeloof, b.v. als een hond nachten achtereen huilt (baoeng), beweert men daarginds, dat die hond om de beenderen van zijn baas huilt, dus zijn dood wenst (geloof je?).
Als een nachtvogel, de Korèak *), over de huizen vliegt en daarbij zijn roep uit, als van scheurend lijnwaad, worden de baby's gauw op hun buik gelegd en roepen de moeders:
"Hier is niets, maar daarginds wijdweg moet je zijn!"
Zij geloven, dat die vogel de dood voorspelt van de baby's. Mijn Nini lette op al deze zaken en vermaande prompt, als je per abuis tegen al deze pamalie's in handelde.
Daarom ook heb ik ze bijna alle onthouden, maar nu hier in Holland denk je nuchterder.
Me dunkt, het is hier voor ons toch al moeilijk genoeg, ook zonder al deze pamalie's **)

Pim

P.S. Bij al deze pamalie's moet je niet vergeten, dat de huisjes daar meestal van bilik (gedèk) zijn en dus erg doorzichtig.

P.

---

*) Ook wel boeroeng Serèak genaamd. Mijn hele jeugd door heb ook ik deze vogel geassocieerd met onheil, maar verwarde hem met de boeroeng tjabak. Deze heeft echter (zoals ook door de ornitholoog Hoogerwerf vermeld) een roep "die gelijkt op het geluid van een steen die op het ijs wordt gegooid: "sjuck-sjuck-sjuck", al vlugger, eindigend in een "sjirrr-r-r-r-". Een geluid inderdaad, dat ik ook vaak gehoord heb. Maar nu zit ik dus met de vraag: Maar welke is dan de vogel die 's nachts zo onheilspellend "se-rèak roept? Want ook die roep herinner ik me heel goed

**) Inderdaad: hoe ouder men wordt, hoe meer men gaat denken: ettelijke van die pamalie's zijn eigenlijk alleen "uitgevonden" door strenge moeders om hun kinderen goede manieren te leren. Waarbij we ons toch wel afvragen of slechte manieren eigenlijk ook geen soort onheil zijn......

T.R.

1001 avonturen met de soetil

Goede raad; goede tips

Weet U nog dat bawang poetih recept dat ik vroeg? Ik kreeg het van mevr. Huysmans, een van die recepten-computors die gewoon alles schijnen te onthouden wat ze wel eens hebben gegeten of hebben zien klaarmaken.

Hier gaat ie dan, speciaal voor de hoge bloeddruk-klanten, onder het motto: 3 TEENTJES per dag houden U het hele jaar op de BEEN!

Bawang poetih asin

Hoeveelheden zelf bepalen, ik nam voor proef:
1 bawang poetih, teentjes loshalen, niet schillen.
1 grote, volle theelepel bruine basterd suiker, azijn, genoeg om de bawang onder te zetten, wat zout, wat water.
De ongeschilde teentjes in het vocht laten, 10 tot 14 dagen.
Proeven of ze lekker zuur zijn, dan pas velletjes afhalen. Terug doen in de azijn.
Heerlijk bij de bahmie!

*

En als na deze bawang poetih-affaire uw bloeddruk weer mooi op pijl is gekomen, dan kunt U lekker weer eens "zondigen" met dit heerlijke recept van zout vlees van Irma Susan-Mathey die het op haar beurt weer kreeg van Pauline Moquette-Elias (van Malang, zusterschool Tjelaket?)

Zoutvlees

Wrijf 1 kilo rundvlees (punt borststuk) in met 2 eetlepels colorosazout en 2 scheppen witte suiker. 4 Uren zo in een pan met deksel laten staan.

Daarna het brok 2 uren lang in ruim water laten koken. Klaar om te eten. Colorosazout bij de slager halen! Vlug klaar en geen salpeter nodig om de mooie rode kleur te krijgen.

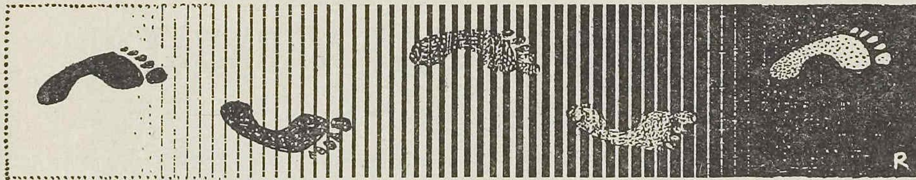
3 Tips

van mevrouw Siebenhaar, Dieren. Erg goed van die aardappels. Maar bij mij betekent 2 kilo petatten erin, lombok, tomaten, boontjes, peté eruit. Wat is belangrijker?

En wat tip 3 betreft: adoe nog zo ver die schoonmaak! Maar toch wel handig om te onthouden:

1e. Aardappels in de groentenla van de koelkast bewaren; omdat al djèngkèl van 't bewaren in kelderkast, na verloop van tijd ik taogé kan plukken. Met antispruit behandeld mag je pas na een maand gebruiken. (± 18 dagen)
2e. een regenkapje opzetten wanneer je de keuken ingaat, voor de vetten en geuren; op de grond een krant of twee, na afloop krant weg in de vuilnisemmer.
3e. voor je met ragen begint, een grote plastic zak over je hoofd; jas aan (plastic), kranten op de vloer uitspreiden over de meubels. Klaar? Kranten bijeen rapen en boven de ton uitschudden of meteen weggooien.

VOETSTAPPEN IN 'N ANDERE WERELD

EEN VERSCHIJNING

Het volgende speelde zich af op Java in de nacht van 22 op 23 nov. 1943, tijdens de Japse bezetting.

Mijn Moeder, m'n dochtertje (6 jaar) en ik sliepen dwars in een ruim Indisch ledikant. In de nacht werd ik wakker, omdat m'n kind, dat tussen m'n Moeder en mij lag, een geluid maakte, dat wat op huilen leek.

Ik sloeg mijn ogen op en zag tot mijn grote schrik en verbazing aan het voeteneinde van mijn Moeder aan de binnenkant van de klamboe een man staan, die veel van Jezus had, zoals wij hem kennnen van platen en beelden.

Hij had een witte sarie aan. Z'n haar reikte tot aan z'n schouders en had een scheiding in het midden. Hij had ook een baardje en knevel. De kleur was kastanjebruin en z'n blauwe ogen waren gericht op mijn Moeder, die rustig doorsliep en niets van dit alles had gemerkt.

Er brandde een lamp in een nevenvertrek, waardoor ik alles goed kon waarnemen.

Er gingen vele gedachten door mijn hoofd. Wie was deze man, een inbreker, een geest, ja, wie kon 't zijn?

Met een kloppend hart, kippevel, angst en nieuwsgierigheid, bleef ik door mijn wimpers naar hem kijken.

Hij bewoog zich helemaal niet. Na enige minuten knipperde ik met mijn ogen en weg was de gedaante. Zelfs de klamboe bewoog niet.

De andere dag vertelde ik hetgeen ik gezien had aan een huisgenoot, die in een tegenover liggende kamer sliep. Ook hij had dat huilend geluid van m'n kind gehoord en keek op z'n kløkje. Het was half 3.

Na dit gebeuren heeft 't een hele poos geduurd, dat ik 's nachts bij geluiden mijn ogen niet durfde te openen uit vrees weer iets dergelijks te zien te krijgen.

C.A.

DE KANTJIL EN DE TIJGER

N.av. "De Bok en de Haan" - legende op blz. 22 van T.T. 1-9-1971, hier nog een andere legende: De dappere **slimme kantjil** (dwerghert) en de **vraatzuchtige matjan** (tijger).

't Grote bos werd door een een vraatzuchtige matjan geterroriseerd. Hoe de bosdieren ook smeekten, de matjan bleef even tiranniek en eiste dagelijks zijn slachtoffers.

Eindelijk besloot kantjil daar een eind aan te maken. Op een dag zocht hij een speciale plant en at zoveel jonge bladeren daarvan op, tot 't rode sap uit zijn bekje siepelde. Daarna wachtte hij de tijger op bij de put, die midden in 't bos stond en waar bijna alle bospaden langs gingen. Toen eindelijk de matjan in de buurt kwam, ging kantjil met zijn voorpoten tegen de putrand staan en zei hardop: "Wat was jij een magere matjan. Nu moet ik om mijn honger te stillen, **ook je neef** opeten."

Matjan, die dat alles hoorde, gromde toen:
"Wat sta jij daar te raaskallen: jij kan toch onmogelijk een van mijn neven opgegeten hebben."

Kantjil: "Dat dacht je maar, mijn bek zit nog vol bloed van je neef. Ik heb hem met huid en staart opgegeten. Alleen zijn magere kop zonder vlees heb ik in de put gegooid. Kijk maar zelf."

Si matjan ging op zijn achterpoten staan, keek over de putrand in 't water en zag daar natuurlijk zijn eigen matjankop.

Dat plus de rode bek van Kantjil maakten de sterke, maar domme Matjan zo bang, dat hij hals over kop 't grote bos uit snelde, om er nooit meer terug te komen.

Op die manier heeft de **zwakke slimmerik** 't, zoals gewoonlijk, weer gewonnen van de **sterke domoor.**

O. H. Kiliaan

Adieu

Wanneer mijn vader sterft, laat mij dan staan
Vereenzaamd als een treurboom in 'n plantsoen,
Gesmukt met 't teerste, avondlijkste groen,
Bijna bebloesemd, sneeuwwit aangedaan.

Bijna een bruid, boven de sponde waar
Sinds kort mijn moeder ook een toevlucht vond;
En ruisende hernieuw ik 't oud verbond
Met mijn diepst neergebogen treurgebaar

S. Vestdijk

Van een abonnee kregen wij bovenstaande versregels toegestuurd.

Wij zijn - bij Tong Tong - hoofdzakelijk vaders (en moeders) in onze laatste levensjaren. Wij groeien kalm op met de dagelijkse woorden: "Ave! Zij die sterven gaan, groeten U."

Niemand denkt er veel bij na. Het is immers "gewoon dat de oudjes sterven". En kinderen en kleinkinderen groeien in stilte op met een doorlopend afscheid. Zijn wij bewust van het verdriet dat ongemerkt overal is?

En wie weet dat het niet zo zeer de individuen zijn die ons ontnomen worden, maar De Levende Tijd der Wereld die ons ontglipt en nimmermeer keert? Met ons sterven stukjes Indië voorgoed uit: Kemajoran en Tjepoe, de Djampangs en Tjilintjing, het terrasje van Capitol en Depot Tiga op Kramat Gantung, de bravour van een Norton met open knalpot over Aloon Aloon Tjontong, flarden Stamboel Doewa van achter Kwitang, een meisje met mata djangkol en een page-kopje, een lila jurkje en slangenleren sandalen, het doeng-doeng-doeng van het verre vuurwerk ter inleiding van de Stedenwedstrijden, 's middags met de thee op het grote voorerf.

Die hele rare gemoedelijke wereld van totoks en Indo's en anak betawie en Javanen en Chinezen, broederlijk bijeen zoals nergens meer vandaag... hoe hoog Vandaag ook geprezen wordt - het was niet dát, ja lui?

Dat Indische leven dat wij samen maakten.
Very very good...

IN DE TRAM

Jansen: Hé Mevr. Pieters: ik hoor, dat U al verhuisd is.

Mevr. P.: Ja Nir. Ik woon naas tantah Indrik.

J.: En waar woont tante Hendriks dan?

P.: Lo, ko menir vraag. Tanta Indrik woon naas ik.

DI MANA LOU!

Naar aanleiding van een anecdote van "Oude Pah" in Tong Tong van 15 juli j.l. wil ik U deze anecdote niet onthouden.

Mijn vader liet zich in Batavia in de jaren 1904 en later, scheren en knippen bij een franse kapper in de Rijswijkstraat tegenover de "Harmonie".

De zaak heette "Maison Paul", de franse coiffeur Paul Julien. Met de dochter Nini ben ik nog op school geweest. Monsieur Julien had vóór de winkel een katjong zitten in een rood piccolopakje.

Die katjong diende als duvelstoejager, maar als de baas hem nodig had, was hij soms niet te vinden en zo was mijn vader er getuige van, dat Monsieur Julien uitriep: "Katjòn(g), Katjòn(g) (franse uitgang), di mana lou? Lou, mongèt, binatang (alles op z'n frans uitgesproken!) Berapa kali saja soeda bilang (spreek uit: bilan) tida boleh maen di blakan (g)!"

Niet nodig te zeggen, dat wij kinderen, deze zin nog vaak op z'n frans gedebiteerd hebben.

A. M. Garrer-Keuchenius

EEN BOEK OM UZELF EN ANDEREN MEE TE VERRIJKEN!

Omstreeks 20 november a.s. verschijnt:

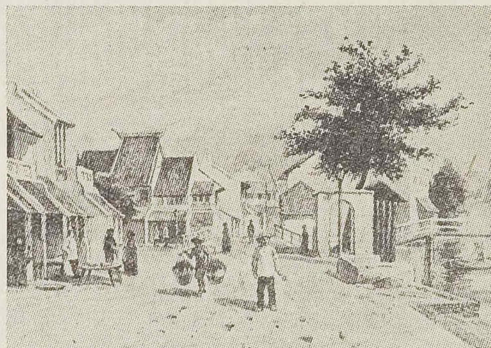
Dagwerk in Indië

HOMMAGE AAN EEN VERSTILD VERLEDEN

door J de Loos-Haaxman

Met aquarellen, schilderijen en tekeningen van J. C. Rappard e.a. Fraai uitgevoerd in geheel linnen band, op groot formaat (20 x 27cm) en voorzien van een geplastificeerd stofomslag in vier-kleurendruk.

Omvang ca. 160 pagina's, w.v. 48 blz. illustraties, gedeeltelijk in vier-kleurendruk, en een insteekmap met 12 reproducties naar aquarellen van J C. Rappard.
Prijs bij voorintekening *f* 35,— (geldig tot 15 maart 1972; daarna *f* 39,50).

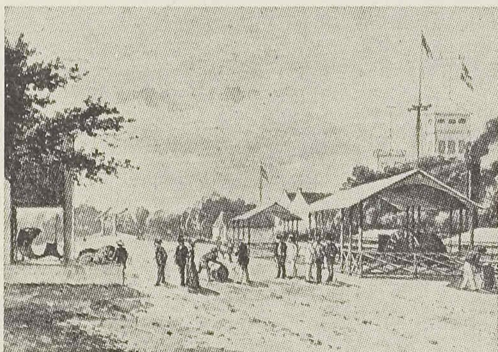

Nu het woelige verleden tussen Nederland en Indonesië tot rust is gekomen en zich een nieuwe relatie ontplooit, is de tijd rijp voor een terugblik 'sans rancune'. Een terugblik op die merkwaardige Indische samenleving, waaraan zoveel Nederlanders hun beste krachten hebben gegeven en alleen daarom reeds zoveel onuitwisbare herinneringen bewaren. Als iemand in staat moet worden geacht hun gevoelens te vertolken, dan is dat Mevr. De Loos-Haaxman.
Na eerst aan de Haagse Tekenakademie en vervolgens aan de R.U. van Leiden kunstgeschiedenis te hebben gestudeerd, vertrok zij begin deze eeuw met haar man naar Indië.

De kennismakingsperiode, begonnen in het landelijk Padang, later voortgezet in Toeloeng Agoeng, ging al spoedig over in een druk en arbeidzaam leven te Batavia, waar zij van 1925-1939 conservator was van de Landsverzameling Schilderijen. Een functie waarin zij pionierswerk heeft verricht en van onschatbare betekenis is geweest voor de gehele culturele ontwikkeling in de Archipel. Aan die verdiensten herinneren o.m. de talloze publicaties, tussen 1928 en 1968 van haar hand verschenen, en een koninklijke onderscheiding, haar verleend in 1935.

In Dagwerk in Indië wil zij trachten, aldus de Inleiding, 'de goede woorden te vinden voor het goede Indische leven van vóór de tweede wereldoorlog, voor het vele werk, dat voortging van dag tot dag, rustig, onverstoorbaar, de arbeid van Inheemsen en Nederlanders. Het ving aan in de schemering van de ochtend, als het nog koel was, soms zelfs koud, het rustte even in de hitte van de middag, het eindigde lang na het vallen van de avond. Het was het bezig zijn in keuken en erf, in huis en school, in archief, kantoor en bedrijf. En in de Volksraad. Het was werk van verscheiden karakter: djait achter haar naaimachine, de tuinjongen op het erf, de leraar voor de klas, de voorzitter van de Volksraad op zijn hoge zetel, de landvoogd in Buitenzorg.

Terugdenken, 'omzien', kan fascinerend zijn. Dit terugdenken was het. Men trekt een onzichtbare kring om zich heen en komt weer binnen, alleen, in het vreemde land toen de eeuw nog jong was, en gaat weg - terug - jaren later, vóór de stormloop der Japanners. De stormloop naar en over dit grote, goed bestuurde, schone land van grote stijl en stuurse pracht, ook van liefelijke gratie. Een land dat men te voet door kon trekken, in pasanggrahans slapen, in warongs eten. Te voet, alleen, overal veilig...'

Aanlegplaats aan de 'Kleine Boom' te Batavia, naar een aquarel van J. C Rappard.

Bovenaan:

Het Chinese kamp bij Pintoe Ketjil te Batavia, eveneens naar J. C. Rappard. Van beide aquarellen zijn reproducties opgenomen in DAGWERK IN INDIE.

Verraadt dit fragment uit haar Inleiding reeds de bijzondere verteltrant van deze geboren schrijfster, Mevrouw De Loos zou haar aard verloochend hebben als zij dit boek ook niet had verlucht met een keur van foto's en reproducties, die het beeld dat de tekst weet op te roepen, tot een zeldzaam boeiend geheel completeren.
Naast 48 pagina's illustraties, deels in vier-kleurendruk uitgevoerd, bevat het boek 12 afzonderlijke reproducties, op groot formaat (15 x 21 cm), naar aquarellen van Indische taferelen, gedrukt in de originele kleuren. Over de maker van deze aquarellen, Jhr. J. C. Rappard, die van 1842-1870 als KNIL-officier in Indië verbleef, schrijft Mevr. De Loos: 'Hij schiep een luchtig, beeldend en instructief oeuvre in aquarel over Indië, naar eigen Indische tekeningen en schetsen, waarschijnlijk ook met behulp van de fotografie... Behalve huizen, rijtuigen, bos, tuinen en bedrijf, geeft Rappard ook binnenhuizen - het blanke besloten licht tussen de muren - en daarmee juist dat, wat uit de 17e en 18e eeuw niet of slechts heel weinig bewaard bleef: het huis en zijn interieur, mèt de mens en zijn dagwerk er in verantwoord.'

Niet het minst door deze fraaie collectie reprodukties, die achterin het boek in een aparte insteekmap zijn gevat, is DAGWERK IN INDIE een prachtig geschenkboek voor allen die prijs stellen op een blijvend aandenken aan hun Indische jaren. Een cadeau waar men U werkelijk dankbaar voor zal zijn en dat zijn waarde behoudt.
De betaling behoeft geen bezwaar te zijn, want deze kan desgewenst geschieden in zeven termijnen van slechts *f* 5,— per maand.

Zojuist verschenen

Op reis met de "Special Party" door gen. maj. b.d. K.N.I.L. P. Scholten verkrijgbaar bij boekhandel Tong Tong
Prijs: *f* 18,— + *f* 1,— porto

In het volgende nummer van Tong Tong verschijnt over dit boek een uitgebreide bespreking.

Wat is eigenlijk „Adat"?

Ik was in 1927 op dienstreis in Balige aan het mooie Tobameer in Tapanoeli (Bataklanden) en logeerde in de pasangrahan. Daar waren op dat ogenblik ook andere gasten. Zo kwam ik dan ook in gesprek met een gepensioneerde Resident van Tapanoeli - de heer Ypes.

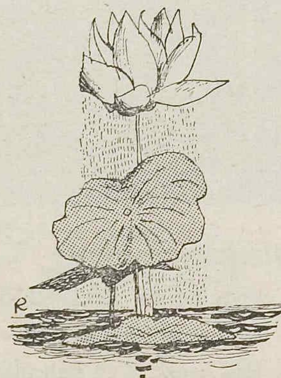
En in de loop van ons gesprek vroeg ik de heer Ypes: "Wat is nu eigenlijk Adat"? Hij bedacht zich even en legde de kwestie als volgt uit: "De adat is te vergelijken met een spinneweb. Als men aan één van de webdraden trekt, zal het gehele web worden bewogen. En probeer niet te veel aan het web te morrelen, want dan zal men daarin verward raken. En men kan dan een prooi van de spin worden."

In ditzelfde beeld voortgaande, zal men zich kunnen indenken, dat de draden langzamerhand één voor één defect kunnen raken door gespartel van de verschillende insecten, die in het web verward zijn geraakt. (Bemoeïingen door vreemdelingen met 's lands zeden en gewoonten).

De heer Ypes kon dit met vele voorbeelden duidelijk maken. Maar het totaalbeeld is duidelijk genoeg.

W.C.R.

POEKOEL TEROES 60.000

Zó vaak hoort Tjalie in brieven dat men hem hartelijk "Poekoel Teroes!" toewenst — maar erg veel lezers hebben hun tientjes nog niet gestort voor ons Hidoep Teroes Plan. Dat is toch óók Poekoel Teroes? Zet hierin met ons samen door. Er is geen mooier doel!

BOEKHANDEL TONG TONG

Krijgsgevangenen in de Pacific oorlog
Direct verkrijgbaar bij Tong-Tong, tegen voorintekenprijs f 24,50

Het oude Nederlands-Indië
Memoires van Mr. J. A. Jonkman f 38,—

Oranje-Indonesië
Gedenkboek met kleuren- en zwart/wit foto's f 6.75

Juliana en Bernhard in Indonesia f 9,90 plus f 1,— porto.
(dit boek is hetzelfde als het door de Telegraaf aangeboden boek tegen gered. prijs voor abonnees f 7,90. Het is ook hetzelfde als het onder de titel "Koningin Juliana in Indonesie" aangekondigde boek. Wij kregen de oorspronkelijke titel ook pas bij verschijning onder ogen zodat verwarring niet voorkomen kon worden!
N.B. Het bewuste boek kwam pas op 5 oktober bij alle boekhandelaren.)
Wij zorgden dat de honderden inschrijvingen binnen 2 dagen (nachtwerk!) de deur uitgingen, vlugger kon echt niet. Verwijten waarom het boek zo laat werd gestuurd zijn dus beslist ongegrond. Ook de drukkers hebben hard gewerkt aan die enorme oplaag. De aankondiging "14 dagen na terugkomst van Kon. Juliana is voorbarig geweest, maar die was niet van ons!
Boekh. Tong Tong

Ned.-Indië onder Japanse bezetting
Gegevens en documenten over 1942-1945 f 39,50

Dispereert niet
20 eeuwen historie van de Nederlanden door A. en H. Algra. 5 dln, per deel f 24,50
(Het 5e deel verschijnt omstreeks 15 november terwijl 1 en 2 opnieuw in herdruk zijn. Deel 4 bevat de geschiedenis van Indië.)

Ontspanningslectuur
Detectives van Robert van Gulik:

Nagels in Ning-Tsjo	9,90
6 Zaken voor Rechter Tie	7,90
Vijf gelukbrengende wolken	9,90
Fantoom in Foe-Lai	9,90
De parel van de Keizer	6,25
Klokken van Kao-yang	9,90
Halssnoer en kalebas	8,90
Het Chinese lakscherm	6,25
Labyrinth in Lan-fang	9,90

Jungle, triologie Anth. van Kampen
(Jungle Pimpernel - Het laatste bivak - De verloren vallei) f 17,50

Een praatje bij het vuur, in het jaar 1601 Mark Twain
(een collectie satires, korte schetsen en meningen van de klassieke Amerikaanse schrijver) f 7,90

Omgang met katten, L.I. Veen-de Graaf
(Verzorging, voeding, onderhoud, beschrijving van erkende rassen en kruisingsschema's worden duidelijk en overzichtelijk beschreven) f 6,90

TOKO TONG TONG

Pr. Mauritslaan 36, Den Haag, Telefoon 54 55 00
Dagelijks geopend van 9 - 4 uur
's Zaterdags van 10-1 uur

Lachen met de leer, Hans Bemmann
(Kostelijke, gezonde kost voor mensen met gevoel voor humor) f 5,90

Belangrijke kruidenboeken
Kruiden in de keuken, Mellie Uyldert f 6,50
Mensen, sterren, kruiden, M. Uyldert f 6,50
Handboek der geneeskruiden, Dr. S. Borngen f 19,75
Boek der Geneeskruiden, A. Dinand f 12,90
Onze geneeskruiden, Theo Braem f 25,—
Kruidengids. Ingrid Gabriel f 11,90

Er is gelukkig weer KERAK GENDAR!
Wij vonden een andere leverancier die ze nog lekkerder maakt!
Per half pond f 3,40
Djapara houtsnijwerk dozen f 9,90 - f 18,50 - f 21,50

Batik shirts, kaftans, tuniek-blouses etc. div. prijzen
Een kleine, maar bijzonder mooie collectie CHIFFON sjaals, prachtige kleuren en dessins, heel lang en fijn 250 x 50 cm f 27,50
Bij bestelling 2 voorkeur kleuren opgeven.

Kain batik in vele kleuren behalve bruin. Uitermate geschikt voor blouses, tunieken, japonnen. v.a. f 27,50.

Sleutelringen met mooie agaten f 3,75
Kabajaspelden effen goud (verguld!) of met steentjes. Rood, blauw, groen, wit f 13,50 per stel
Toesoek konde met steentjes f 8,50
Tjentongs van hoorn f 7,50

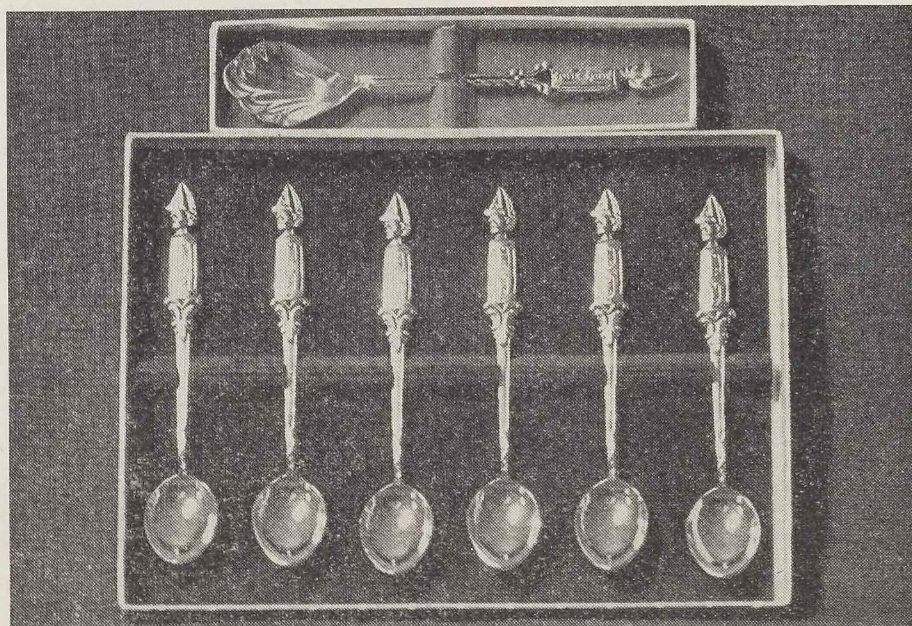
Satroe asem, zalig zuur en gezond! per ons 90 ct. per ½ pond f 2,— (plus porto 50 ct.)

Keuken-asem, zuiver en gezuiverd, zo klaar voor gebruik per jampot vol f 2,60 (porto f 1,—)
Kwee semprong, altijd vers, p.p. f 1,50
PAREM per blokje 80 ct.
Tegen rheum. pijnen, verstuikingen en spierpijn.
Mupa-balsem, het middel tegen verkoudheid, spierpijn en vele andere pijntjes f 3,25

Essences
Rozen - vanille - pistache - roomboter 85 ct.
rozen en vanille in voordeel fles van 100 cc f 5,—

Kleurstof voor uw koekjes, dawet
Groen - geel - rood p.fl. 75 ct.

Djocja filigrain ringen f 12,50
Restanten Bali kleedjes f 5,—, Slamet Mandi handdoeken 4 voor f 10,— (per stel met gastendoekje f 3,75)

Originele Tong Tong lepeltjes

Lepeltje per stuk f 3,75. Suikerschep f 5,— (inclusief porto). 6 lepeltjes met suikerschep f 25,— (inclusief porto)

Hoe meer U ze gebruikt, hoe mooier ze blijven!

Alleen bij vooruitbetaling. Minimum f 4,50 van 1 tot 3 regels, per regel meer f 1,50 meer.
Voor niet-abonnees dubbel tarief.
Maximaal aantal regels 6.
Voor advertenties onder nummer f 1,— meer voor opzenden van ontvangen brieven.
Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal f 2,— meer.

Wij zoeken op Arondskelkweg 18, Den Haag voor 2 of 4 x per maand een handige verstelnaaister

---

Ind. Wed. 57 jr. zoekt kennism. m. dame of heer v. gezellig uitgaan of tochten omg. Den Haag in weekeinde. Br. onder Nr. 2482.

VOOR DEN HAAG. Indo's opgelet: toekang tjet (Ruud) of toekang kapoer (Rob) nodig? Bellen telef. 33 22 05

Gezocht Ind. Wed. tot 65 jr. voor besturing huish. vit. 70er in Malaga. Eig. woning; dienstm. aanw. Br. onder Nr. 2483.

HELDERZIENDE A. SEELAND, Den Haag - Piet Heinstraat 96. Tel. 33 07 47, Spr. 2-5 & 7-9 u.

Te Huur: gem. grote en kleine kamers voor Indischen, vaste wast., gebr. keuken en douche Regentesselaan 16, Den Haag.

Te Huur 1 grote en 2 kleine kamers. Brieven onder Nr. 2484.

Gevr.: Boeginees Woordenboek, verzameld door B. F. Matthes. Inl. E. v. d. Vrijhoef, Evertsstr. 264, Pr. Alexanderstad, Rotterdam-14

"GELDLENINGEN". Dragelijkse maandaflossing. Hypotheken. Financieringen. Strikte discretie. Vraag vrijblijvend brochure. Int. Advieskantoor, Postbox 450. Telefoon 040-51.20.67, Eindhoven."

TOKO "KATJANG"

bestaat niet meer......

Maar dezelfde

BOEMBOE GADO GADO
en
KETJAP MANIS

is nu verkrijgbaar bij:

J. van Doorn, Reinkenstraat 16
Ensing, Boekhorststraat 123
Ensing, Zuidlarenstraat 12

Binnenkort meer Toko "Katjang"-Specialiteiten bij bovenstaande en andere adressen

---

"INGET MATI" & „AD PATRES"

Begrafenis-
en Crematie-Onderneming
Opgericht 1924

Fa. Johs. Ouwejan & Zn.

ROUWKAMERS
en ONTVANGKAMERS
AIRCONDITIONED

Kantoren: Fred. Hendriklaan 7
Den Haag, Tel. 070-556427 (3 lijnen)

HEEL DEN HAAG SPREEKT ER OVER. KONING „ZANKER" HOUDT ZIJN INTOCHT.

wasautomaten

V.A. 2940 extra smal, 19 programma's	f 778.—	NU	**f 580,—**
V.A. 545 zeer robuuste uitvoering	f 748,—	NU	**f 580,—**
V.A. 450 de Zanker edelman	f 1268,—	NU	**f 860,—**
V.A. 460 de KONING onder de volautomaten .	f 1378,—	NU	**f 980,—**
Thermat 25 de super droogautomaat	f 518,—	NU	**f 395,—**
ZANKER intimat de mooiste, de betere, de fijnste volautomatische wascombinatie in roestvrij edelstaal	f 1188,—	NU	**f 860,—**

koelkasten

Tafelmodel 140 liter, gratis thuis bezorgd . . .	f 308,—	NU	**f 195,—**
Breedfront 190 liter, gratis thuis bezorgd . . .	f 520,—	NU	**f 375,—**
Dubbeldeurskast 240 liter, 50 liter diepvriesvak	f 758,—	NU	**f 499,—**
Diepvrieskisten, diverse liter-klasse, reeds vanaf			**f 575,—**
Koffiemolens, diverse merken		bij ons	**f 19,—**
Citruspersen, diverse merken		bij ons	**f 35,—**

M.J.A. Beijersbergen van Henegouwen N.V.

THOMSONLAAN 79 — TELEFOON 33.47.97

COSTA BLANCA - SPANJE

In de badplaats van de toekomst, PLAYA DE SAN JUAN, gelegen op ca. 6 km van de stad Alicante, worden in een nieuwe urbanisatie bungalows gebouwd. Oplevering 1972.
Ca. 5 min. lopen naar zeestrand. Winkels, postkantoortje, bushalte etc. in de directe omgeving.
Ind.: woonkamer met open haard, keuken met o.a. gasfornuis en geyser, drie 2-persoons slaapkamers, voll. inger. badkamer, garage. Aangelegde tuin.
Koopsom: Ptas 795.000,—, k.k.
Tevens bouwterreinen, bungalows en appartement nabij zee met prachtig vrij uitzicht.
Inl.: A. W. SMIT, "El Ancla", Avda. de Holanda 99-1, La Coveta Fumá/ Campello - Alicante (Spanje).

Met **NECTAR** - *essence:*

Zilveren Medaille Den Haag 1885
Luik 1902
Gouden Medaille Den Haag 1913

maakt U voordelig Uw ROZENSTROOP, sorbets, gebak en zeer fijne likeuren ! !
Nu ook Nectar kleurstoffen ! !
Vraag gratis receptenboekje.
Pharm. fabriek "Phytol" - Afd. Nectar essence
Wagenstraat 129 — Den Haag.

N.V. Azië Zwitserland Handel Mij.

Technisch Bureau HENNEMAN

Sinds 1916

ELECTRISCHE-, CENTRALE VERWARMINGS- EN SANITAIRE INSTALLATIES, TEVENS GASFITTERS

specialisten in onderhoud en vernieuwingen van installaties in reeds bestaande huizen. Volledige garantie, prijs offerten.
Atjehstraat 68 - 72 — Den Haag — Telefoon 55 03 00 (3 lijnen)

Malaga — COSTA DEL SOL.
de WINTER nadert!
Heeft U reeds een bezoek gebracht aan **MIRALMONTE?**
Overwinteringen,
Permanente vestigingen,
Vacantie verhuur.
Incl. vliegtuigreserveringen.

Mm

Inl.: MIRALMONTE-Nederland
Nagelerstraat 47, Emmeloord
Postbus 73
Tel. 05270-4448 of 4888